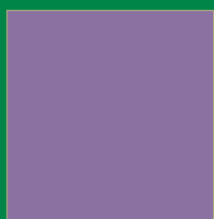

**DOBŘÁ
ADRESA**

Z obsahu

Bílý čtverec

Joyce Mansourové

Bezdomovci Piotra Ka

Básně

Jiřího J. K. Nebeského

Obsah:

Vědecká příloha

Štefan Švec: **Spirála, aneb třikrát nic třikrát jinak, tré všeho v trojí vznešenosti a trojně adherentně expresivní sémantické pole jako komunikační klubíčko** (41)

SYSTEM NAVIGACE: KLEPNĚTE!

První stránka (titulní):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na „Z obsahu:“ se dostanete na str. 2 (obsah). Klepnutí na malé obrázky a jednotlivé body „Z obsahu:“ Vás přenesou přímo na příslušné stránky. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ se otevrou naše internetové stránky www.dobraadresa.cz v aktuálním prohlížeči. Klepnutím na střed obrázku se dostanete na popisek a tiráž na str. 2.

Druhá stránka (obsah):

BYLO od č. 1/00: Klepnutí na jednotlivé body obsahu Vás přenesou přímo na příslušné stránky. Klepnutím na naši e-mailovou adresu se Vám otevře nám adresovaný dopis v aktuálním e-mailovém programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ a na popisek k obrázku na první straně se dostanete na první (titulní) stránku. Klepnutím na slovo „Obsah:“ se Vám zvětší obsah přes celou šířku okna.

Další strany stránky (včetně druhé s úvodníkem):

BYLO od č. 1/00: Klepnutím na jednotlivé internetové resp. e-mailové adresy se Vám otevře příslušná stránka resp. se Vám nadepíše příslušný dopis v aktuálním programu. **NOVÉ od č. 9/00:** Klepnutím na značku „Dobrá adresa“ v levém nebo pravém horním rohu stránky se přesunete na str. 2 (obsah).

KLEPNĚTE SEM!

**DOBRÁ
ADRESA**

Co jsme (ne)vykradli

Martin Belásek: **Ozvěny Vltavy** (4)
Jakub Šofar: **Šosky 20** (9)

Vikýř Stanislava Komárka (10)

Zahraniční host 1

Joyce Mansourová: **Bílý čtverec** (12)

Hudba

Jakub Šofar: **Cáklý děti** (16)

Domácí host

Jiří J. K. Nebeský (18)

Faksimile

Emílie Puldová: **Úpěnlivá modlitba** (21)

S křížkem po funuse

Jiří Gold (22)

Ze vtipných emailů (30)

Kafe Evy Hrubé (34)

Zahraniční host 2

Piotr Ka: **Bezdomovci** (36)

Rudé léto

Martin Groman: **Komunismus včera a dnes II.** (38)

Podobrazník

Honza Hanzl: **„To jsem já“ – popis sebe sama** (40)

Na titulní stránce: Koláž DA

Dobrá adresa, kulturně-společenský časopis na internetu, číslo 8, ročník 4. E-mail: dobraadresa@first-net.cz. Vydávají Přátelé Dobré adresy. Šéfredaktor: Štefan Švec. Redakce: Miroslav Cingl, Martin Groman, Jan Los, Ondřej Macura, Vladimír Novotný, Kateřina Rudčenková, Viki Shock, Jakub Šofar. Grafická úprava a výtvarná redakce: Jakub Tayari. Vystavba internetových stránek: Libor Koudela. Neoznačené fotografie archiv redakce, kresby Corel Corporation. Redakci nevyžádané rukopisy, kresby a fotografie se nevracejí. Technická podpora studio Grafín a FirstNet a. s.

Naši milí,

dnešní úvodník je proti všem předchozím výjimečný. Píšu ho totiž měsíc předtím, než bych správně měl. Za všechno může náš grafik Jakub Tayari, který je Norsku. Tedy teď už tam není, ale byl tam ve chvíli, kdy měl dělat tuhle Dobrou adresu. Takže jsme ji museli udělat o měsíc dřív, spolu s tou předchozí. To je ta červencová, kdybyste to nevěděli. Ve skutečnosti tedy vůbec nemůžu reagovat na aktuální situaci. Je docela možné, že Dobrá adresa byla mezitím vyhlášena internetovým magazínem století, že nějaký zbloudilý Boeing sejmul Hradčana nebo že svět podlehl bakteriologickému útoku a internet už si funguje jen tak sám pro sebe bez lidí.

Takže mé milé binární kódy... Vězte, že dělat dvě čísla najednou není žádná legrace. Proto jsme museli sáhnout k radikálním krokům, vysmejčit všechny šuplíky, co jich máme, a splácet dohromady všechno, co by jinak dohromady nikdy nepřišlo. Dám vám příklad. Jelikož se nám nepodařilo naplnit staré rubriky, rozhodli jsme se stvořit nové. Protentokrát. Klasická znouzectnost.

První z nových rubrik se jmenuje Co jsme (ne)vykradli. Najdete v ní čtyři trojrecenze na básnické sbírky. Původně to celé bylo psáno pro Český rozhlas, ale v Dobré adrese to aspoň zůstane uchováno potomkům. Nebo mimozemským civilizacím.

Druhou novou rubrikou jsou zahraniční hosté. Můžete si přečíst ukázky z díla Joyce Mansourové (slavné to jméno) a povídku Piotra Ka. Piotr je z našeho spřáteleného polského serveru Bohema, kdyžtak si na něj (na server, nikoliv na Piotra) klikněte, máme na hlavní stránce ikonku.

V rubrice Faksimile představíme Emílii Puldovou, která se letos stala hvězdou časopisu Tvar. Na světlo paní Emílii vytáhl Jan Nejedlý, milovník svérázných talentů. Ten nás také tak dlouho ukecával, až se Emílie objevila i v Dobré adrese. A doufejme, že se její sláva bude šířit dál.

V rubrice S křížkem po funuse vycházejí texty a medailon Jiřího Golda. To vše už ovšem vyšlo i v nakladatelství Petrov jako kniha, jakkoliv teprve nedávno. No, když nemáte do Adresy dost básníků, hodí se i věci vydané.

Zvláštním oddílem je oddíl Ze vtipných emailů. Jistě i vám chodí často od přátel do schránek různé elektronické radůstky. Z popudu už zmíněného Jana Nejedlého jsme se rozhodli v časopisu ty nejlepší aspoň částečně archivovat. Jelikož se podobné přílohy šíří jako mor, nelekněte se, pokud je budete znát. A jelikož jsou téměř vždy anonymní, omlouváme se jejich autorům, že nezveřejníme jejich jména. Neznáme je. To je na těch vtipech koneckonců krásné. Vedle obou zveřejněných obrázků bych vás chtěl upozornit hlavně na variace písňě Šla Nanyňka do zelí. Moc se mi líbily. Problém je jenom v tom, že u takových věcí člověk opravdu netuší, kolik desítek let už kolují mezi obecným lidem.

Poslední podivnou rubrikou v tomto čísle je vědecká příloha. Abychom měli přílohu aspoň nějakou, vyhrabal jsem ze zásuvky vlastní text. Nedělám to často, tak se mi nesmějte. Stejně jsem nejlepší ze všech.

Tak. doufám že i přesto se budete mít v druhé půlce prázdnin fajn, rozhodně to aspoň zkuste. A otevřete si Adresu v září, třeba najdete zase něco zajímavého,

Štefan Švec

Ozvěny

Neodpustím si sem přidat částici bohužel. Dokonce i když přihlédneme k tomu, že zmíněná mladofrontovní edice ještě ve své krátké historii

nepřinesla

nic moc

pozoruhodného,

je Babulův hnědý svazek tím zaručeně nejhorším, co v ní vyšlo.

Babula, Libiger, Malý

Básnictví je mimo jiné ambice. Ambice být básníkem, ambice tykat si s Múzou a tak trochu napodobovat Boha vyráběním poezie. Na třech básnických sbírkách si teď ukažme, jak může taková ambice dopadnout.

Nejsmutnější případ nastane, když je ambice velká a schopnosti žádné. Václav Babula vydal sbírku nazvanou „Cena tvého života“ v edici Česká poezie nakladatelství Mladá fronta. Neodpustím si sem přidat částici bohužel. Dokonce i když přihlédneme k tomu, že zmíněná mladofrontovní edice ještě ve své krátké historii nepřinesla nic moc pozoruhodného, je Babulův hnědý svazek tím zaručeně nejhorším, co v ní vyšlo. Václav Babula připomíná ochotníka, který se rozhodl předstírat talent pro Národní divadlo. Má plné pero velkých témat, zasvěceně dumá o lásce a o úloze básnictví, reaguje na aktuální světové dění, a co je úplně nejhorší, má ve všem jasno. S přehledem znalce rozděluje věci na dobré a špatné, aniž by ho jen koutkem duše napadlo, že poezie je oborou těch, kdo netuší a žasnou. Babula by byl možná dobrým autorem návodu k mixéru, ale nikoliv veršů. Má obdivuhodný sklon vymezovat se vůči davům hlupáků kolem sebe a prezentovat sama sebe coby jedince chytrého, moudrého a pomilováníhodného. Činí tak bl-

Následující čtyři trojrecenze mapují výběr z domácí poezie za poslední přibližně půlrok. Všechny byly odvysílány ve vysílání Českého rozhlasu 3 - Vltava a jsou publikovány se souhlasem této stanice. Dobrá adresa se tak pokouší zahájit publikování a dokumentaci literárních a jiných recenzí, které se ve vysílání Vltavy pravidelně objevují.

Když

se Libiger pokouší přetavit okamžiky z cesty do
veršů poetikou připomínajících haiku, nevede se mu to.

Poslední
sbírkou, o níž

Vltavy

budu mluvit, jsou

Vraní zpěvy Radka

Malého. Vyšly v edici New Line

brněnského nakladatelství Petrov.

Malý má jistě také ambici být považován za
básníka, ale naštěstí oprávněnou. Jeho většinou
rýmované texty jsou osobité, zvláštní, uhranuté noci
a měsícem. Radek Malý je možná patetik, ale jeho patos je
náladotvorný, od těchtole veršů neodejdete nepoznamenáni.

bým, nudným a nepomilováníhodným jazykem, jehož nejsmutnější varianta se ukáže, když se básník pokusí rýmovat. Duchaplný souzvuk „minorita-señorita“ je tím lepším, co se dá u Babuly najít.

Milan Libiger, autor sbírky nazvané „jak polystyrén na hladině Indie“, je případem o něco málo nadějnějším. Libiger vydal svou knížku jako první svazek nové edice Stůl nakladatelství Jaroslava Kovandy a jeho časopisu Psí víno. I tady je třeba přiznat, že Kovanda mohl novou edici odstartovat něčím lepším. Milan Libiger má nicméně talent psát aspoň něco. Poezií jeho texty nejsou, ale kdyby se zasnazil, mohl by z nich vzniknout slušný cestopis. Celá sbírka je záznamem Libigerovy cesty do Indie. Když se Libiger pokouší přetavit okamžiky z cesty do veršů poetikou připomínajících haiku, nevede se mu to. Texty jsou pro čtenáře zamčené, jediné, ke komu mohou (snad) mluvit, je autor sám. Ta zamčenost jde tak daleko, že když už se Libigerovi někdy povede dobrý verš, působí to, jako by ho tak vlastně ani nemyslel.

Exotické kulisy Indie autorovi nepomáhají, ostatně, k poezii jich není třeba. Takový Otokar Březina nevystřčil celý život paty ze vsi. Snad by bylo lepší, kdyby každý z Libigerových textů doplnila

fotografie, ale jako poezie samy o sobě neobstojí. Zvláště když má autor potřebu doprovázet je ubíjejícími pointami, které, jak pravil už praotec Verlaine, báseň obvykle ničí. Druhá část sbírky, nazvaná jednoduše Zápisky, nicméně dokazuje, že Libiger by (kdyby chtěl) dobrou knihu napsat mohl. Ambice v tomto případě nesedla na beznadějný případ, jen obrátila talent špatným směrem. Psát verše stojí jistě méně inkoustu, než pokusit se o cestopis, ale u Libigera by se vyšší inkoustová investice vyplatila.

Poslední sbírkou, o níž budu mluvit, jsou „Vraní zpěvy“ Radka Malého. Vyšly v edici New Line brněnského nakladatelství Petrov. Malý má jistě také ambici být považován za básníka, ale naštěstí oprávněnou. Jeho většinou rýmované texty jsou osobité, zvláštní, uhranuté noci a měsícem. Radek Malý je možná patetik, ale jeho patos je náladotvorný, od těchtole veršů neodejdete nepoznamenáni. Malý je básník mladý a občas si ještě neodpustí furiantství a mírně adolescentní zhnusenost světem, ale i ta má nápad a nenudí. Jediné, co by sbírce snad mohlo ještě trochu prospět, by byl krutější redaktor. Kdyby tak třetinu přeci jen o něco slabších textů vyhodil, byl by výsledkem diamant čistě vybroušený. Ale nešť. Malý to zřejmě do příště pochopí sám.

Salava
se svých oblíbených
odporností zjevně nechce zbavit úplně,
d'áblové, krev, výkaly a mrtvé krysy na nás
z jeho veršů ještě občas vybafnou, už to
ale nepůsobí tak neústrojně.

nesouvisející
slova k sobě ještě
neznamená dělat poezii,
zvláště když skládání Čermáčkovo
působí tak chtěně.

Ozvěny Vltavy

Oto Klempíř není básník, ale říkankář.

Čermáček, Klempíř, Salava

Na konci loňského roku vyšly v Brně (mimo jiné) tři sbírky básní. Jejich autoři, Petr Čermáček, Oto Klempíř a Miroslav Salava, už nejsou básníky neznámými, každý z nich už má na kontě aspoň jednu sbírku, do síně slávy klasiků české poezie ale také zatím nepatří. Proberme si teď jejich nové knihy jednu po druhé.

Jelikož mládí má zelenou, začneme nejmladším. Sbíрка třicetiletého Petra Čermáčka je šedesátým druhým svazkem Edice poesie Host. Jmenuje se V průsečíku ryb a její název je bohužel stejně nicneříkající jako její obsah. Čermáček má ujetou zálibu v souslovích typu „pomalá štěkna dne“ nebo „ještěřčí ocásky Boha“, u kterých jde po významu nanejvýš marně pátrat. Jen málokteré spojení (např. „pexeso očí“) se přitom povede. Skládat nesouvisející slova k sobě ještě neznamená dělat poezii, zvláště když skládání Čermáčkovo působí tak chtěně. Lze si představit autora, kterak sedí nad prázdnou stránkou a moudře dumá, jestli bude efektnější „pomalá štěkna dne“ nebo „rychlá štěkna noci“. Měli-li bychom novou Čermáčkovo sbírku zhodnotit slovy samotného autora, jde o „kotrmelec občasného dojždění“.

Druhý nejmladší, devětatřicetiletý Oto Klempíř, vydal v Petrovu soubor nazvaný Antiranař. Oto Klempíř není básník, ale říkankář. Je až dětsky okouzlený tím, že slova se občas rýmují a že některá z nich jsou si podobná. Jeho texty jsou vystavěny na dvou základech. Jedním z nich je slovní humor, takový, který v mluvené řeči a jako důsledek okamžitého nápadu působí docela vtípně. Zapi-

sovat si takový nápad je sice lákavé, ale zbytečné, protože napsaný se stává nudným. Aspoň občas tu ale vznikne něco, nad čímž je možné se mírně zaculit (viz verš „hello uhelné dolly“). Druhým základem Klempířova básnění je bohužel nutkává autorova touha něco (rozuměj cokoliv) napsat. A když už napsat, tak zrýmovat. Vznikají tak banalitou brnění texty typu „v kládě plné protiklád / sedím stár ač sotva mlád“.

Největší pozornost si v kontextu všech tří knih zaslouží sbírka Miroslava Salavy Rozervárny a lihotvary. Ta vyšla rovněž v nakladatelství Petrov. Byly-li předchozí Salavovy knihy plné morbidních a nechutných obrázků, nadsazených stejně jako prázdných, novou sbírkou se autor uklidnil. Nezměnil formu, i nadále jde především o krátká rýmovaná čtyř až osmiverší, jež jsou jak autor říká „nepřetržitými denními záznamy“. Salava se ale vypsál, nepotřebuje si už vypomáhat papírovým hnusem, aby sdělil tíhu světa, která na něj padá. Jeho texty jsou jistě i nadále bezútešné. Jsou pusté, depresivní až běda, staly se ale důvěryhodnými. Salava se svých oblíbených odporností zjevně nechce zbavit úplně, d'áblové, krev, výkaly a mrtvé krysy na nás z jeho veršů ještě občas vybafnou, už to ale nepůsobí tak neústrojně. Už v předchozí sbírce Zarakvití se občas objevil záblesk, který naznačoval, že Salava nemusí být jen dekadentní hnusec. Rozervárny a lihotvary nyní ukázaly, že se pomalu rozepisuje zajímavý básník.

Slíva
i Halaš
jsou autory
minulosti, ale
minulosti odolávající
čas.

Abych mohl o Žebrových verších
mluvit, musel jsem si je
transformovat v pohlaví
a teprve potom
je hodnotit.

Skutečně,
i Volf se
prochází pod
venkovským nebem
a jeho poezie roste
z půdy a ne z dlažby.

Halaš, Volf, Žebro

Básníci vyrábějí světy. Dá se mluvit o světě jedné básně i o světě celého básníka. Někde na průsečíku se pak mluví o světě knížek, jednotlivých sbírek, které jsou jednak souhrnem světů básní a jednak výsekem ze světa básníka. V následujících chvílích rozebereme světy tří básnických sbírek.

První z nich se jmenuje Taciturna a vyšla v moravském nakladatelství Vetus Via. Jejím autorem je Xaver Halaš, přičemž z knížky samotné se o něm nic víc nedozvíme. Připadá nám to jako škoda, a tak...

Taciturna je světem holanovským. Je dalším důkazem toho, jak hlubokou stopu vyryl Vladimír Holan do české poezie, jak živý dal přes všechnu svou drsnost návod básníkům. Halaš je podobně enigmatický jako Holan, vyvolává podobné otázky, pracuje s podobnými neologismy. Přesto neklesá na úroveň epigona, tak jako ne každý, kdo píše balady, musí být epigonem Erbenovým. Halaš má svět svůj, nepotřebuje opisovat. Proti Holanovi, který byl autorem města, je to svět venkovský, abych vypadal chytře, tak řeknu rurální, svět zacyklený a pokojný, blízký řekněme světu cenami ověřeného Víta Slívy.

Vůbec mají oba autoři, Slíva a Halaš, něco společného. Za prvé holanovskou inspiraci, sloužící k vykreslení vlastního, svěbytného prostoru a času, nebo spíš v obou případech bezčasí a nadčasí. A za druhé urputnost, s níž obhajují staré vyšlapané cesty proti moderním informačním dálnicím a jejich pomíjivým barvám. Slíva i Halaš jsou autory minulosti, ale minulosti odolávající času.

Druhá sbírka, která je dnes na pořadu dne, se jmenuje Stahy a vyšla v Petrovu. Je tedy rovněž z Moravy. Napsal ji Zdeněk Volf a nakladatel je k nám tentokrát otevřenější než v případě Halašo-

vě. Volf se narodil roku 1957 a pracuje jako soukromý inseminátor krav. Už z toho se dá soudit, že jeho poezie také nebude od Halašova vesnictví daleko. Skutečně, i Volf se prochází pod venkovským nebem a jeho poezie roste z půdy a ne z dlažby. Proti Halašovi tu však cosi chybí. Zdá se, jakoby Volf naléval z prázdné nádoby, pěkné, libé znějící, ale duté. Volf štrykuje z krátkých veršů, snaží se nedoříkávat, jeho verše si hlídají rytmus nápovědi, ale poezie v nich není. Nic z tajemství světa, jen slova, vkusně seskládaná, a za nimi prázdno. Svět, který se změnil v elegantní vánoční kouli.

Posledním dnešním světem budou Hříšné výkřiky od Adama Žebra. Autor, zřejmě v představě, že jsou jeho verše kontroverzní, zachovává inkognito a vystupuje pod pseudonymem. Budiž, každý si může psát co chce a v jaké kůži je mu libo. Námětem Hříšných výkřiků je tělesná vášeň mezi muži. Nikoliv láska, o tu se u Žebra nejedná. Ani to však nemusí být na škodu, smyslné verše mívají často nesporný půvab.

Je složité vychutnat si oslavné verše, nesdílíme-li postoj k předmětu oslavy. Abych mohl o Žebrových verších mluvit, musel jsem si je transformovat v pohlaví a teprve potom je hodnotit. Jde to a snad to není veršům na škodu. Přesto či proto je však nutné říci, že Hříšné výkřiky za čtení nestojí. Jsou spíš křížením pornografie s publicistikou než poezií, jejich autor by měl psát buď erotické povídky nebo agitační statě. Při nutkání po dobré homosexuální poezii ještě stále postačí Shakespeare. Žebrův svět je složen z pohupujících se penisů a lesknoucích se svalů. Je dost smutno na takovém světě, protože člověk je v něm zredukován na tělo. Ne že by tělem nebyl, ale je nejen jím. Je také přinejmenším tím, kdo může tvořit světy.

Tím se dostáváme k rozdílu mezi Novotným a Janotou, protože Novotný je zde ukotven ve zcela konkrétním historickém období.

Jde o období jeho dětství, těsně po druhé světové válce.

CC
jsme
(ne)
vykradli

Ozvěny Vltavy

Za

pouhý

měsíc se tak

Sukovi povedlo napsat konzistentní,

moudrou sbírku, jednu

z těch, které se nesnaží

poetičnem zářit, ale probouzejí

ho ve čtenářích.

Janota, Novotný, Suk

Je nám dnes pojednat o třech nových básnických knížkách. Jde o sbírky Potopené pevnosti od Jana Suka, Tam a zpátky od Michala Novotného a K ránu proti nebi od Víta Janoty.

Začněme Janotou. Jeho sbírku vydalo nakladatelství Dauphin a hned na začátku můžeme říci, že udělalo dobře. Jakkoliv jde o autorův knižní debut, neplatí se v něm žádné obvyklé clo básnického zelenáčství. Janotovy básně, sem tam ve verši volném a sem tam vázaném, jsou prostou, ale působivou poezií všedního dne. Především jsou pak poezií města, byť s občasným exkurzem na tajemný venkov. Janotovy texty nenavozují ani tak situace, jako spíš nálady. Nejsou ukotveny v čase, ale spíš v bezčasí, nebo ještě lépe ve věčném časovém cyklu. Na většině jeho textů jde snadno poznat, patří-li k létu, podzimu, zimě nebo jaru, jde ale pokaždé podzim či zimu nedefinovatelnou, nezařaditelnou do konkrétního roku či desetiletí.

To Víta Janotu odlišuje od Michala Novotného, jehož sbírku Tam a zpátky vydalo Klokočí ve spolupráci s Knihovnou Jana Drdy Příbram.

Novotného kniha je rozdělena na pět oddílů, přičemž přizneme rovnou, že čtyři z nich nestojí za moc. Novotný tu k psaní potřebuje konkrétní podněty, jeho texty připomínají básně na objednávku. V oddíle Kontinentální pletence píše o jednotlivých světadílech, v oddíle Lovslov o měsících v roce a v oddíle Ztracené dopisy oslovuje jménem slavných historických osobností jiné slavné historické osobnosti. Připomíná to nijak zvlášť čtivá slohová cvičení, ze kterých v případě dopisů navíc crčí historická klišé. Jedi-

ným zaznamenáníhodným (a naštěstí nejdelším) oddílem je ve sbírce oddíl první, nazvaný Pod Heydrichovou zatáčkou. Tím se dostáváme k rozdílu mezi Novotným a Janotou, protože Novotný je zde ukotven ve zcela konkrétním historickém období. Jde o období jeho dětství, těsně po druhé světové válce. Novotný tu připomíná Jaroslava Kovandu, protože s podobnou nostalgií píše verše o konkrétní době a popisuje ji pomocí událostí, které se odehrávají v životě malého chlapce a postav kolem něj. Je to výpověď čtivá a vedle té Kovandovy by ji stálo za to použít jako doplněk historických učebnic, protože malé dějiny jsou někdy zajímavější než ty velké.

Třetím z probíraných autorů je Jan Suk. Ten se v literárním světě pohybuje už dlouho, teprve nyní se ale odhodlal vydat v nakladatelství Kant své vlastní básně. Na jeho sbírce, pojmenované Potopené pevnosti, na první pohled zaujme příjemná grafická úprava, texty jsou navíc doplněny dobře vybranými fotografiemi Petry Růžičkové. Máme-li věřit dataci, vznikly všechny texty knihy v červnu 2002. Za pouhý měsíc se tak Sukovi povedlo napsat konzistentní, moudrou sbírku, jednu z těch, které se nesnaží poetičnem zářit, ale probouzejí ho ve čtenářích. Existuje poezie, která je jako hudba, může se číst mnohokrát a pokaždé znovu umírá hned po přečtení, aby byla pro příště zase nová. Sukovy básně se vzpírají zapamatování, a právě proto smějí být svým způsobem věčné. Díky za ně.

Martin Belásek

CO
jsme
(ne)
vykradli

ŠOSKY₂₀

(Šofarovy fotosky)

Ale zpět k autu. Žádné
story, žádná akce, žádné
zvířátka, žádní
mimozemšťani.

Jsem z tak staré doby, že si ještě vydržuji fotoalbum, vlepuju do něj fotografie, neboť tak šel život... Mimo svých osobních snímků však přechovávám i ty, se kterými nemám nic více (ani nic méně) společného, než že k nim mám vztah...

Zkousím vás, zda to vydržíte ještě jeden rok. Já mám fotek dost! Dneska budu krutě otevřený. Podívejte se na tuhle fotografii! Takhle se má dělat reklama! Kolik variací mezi bílou a černou se sem vešlo! Ten nápad - vytáhnout z motoru klikovou hřídel (dal jsem nejprve přednost ženám), vytáhnout z motoru klikový hřídel a nadřadit ho nad modely škodovek. Moc se v auťácích nevyznám, ale zdá se, že jde o tzv. stovku, to byla první řada po oktávkách. Ladnost obrysů podstatné motorové součástky říká vše. Nikde nemusí být žádní krásní lidé. Hernajs, ještě líp se podívejte! Nikde žádné bytosti. Auto je schopno prodat sebe samo samo. Teď nevím, jestli se to tak dá česky napsat. Hmmm, to je zajímavá češtinská hříčka: „schopno prodat sebe samo samo“. To by stálo za to ještě na tom trošku zapracovat, to kdyby dostal nějaký slušný copywriter, jé, ten by se vyřádil...

Ale zpět k autu. Žádné story, žádná akce, žádné zvířátka, žádní mimozemšťani. A taky to šlo. No, muselo, že ano, tak nějak...

A nikdy žádný slogan, to je důležité. Nikde chlubení, nikde překonávání, nikde ani litera. Jen kliková/ý hřídel vztyčená/ý jako totem kanadských Indiánů, jako zasukovaný falus moderní do-

by. A vedle něj auta, jen tak mimochodem. To je napětí. Jenže - to si lidi ještě vážili kumštu, že jo. Když někdo něco umí. Rukama. Vytvářet.

To by si měli všechny mediální agentury a všichni vizážisti světomíra nazvětšovat a přišpendlit na zeď za kompot, za komplot, prostě za kompičko. A vždy, než se pustí do práce, sledovat ty... jak jsem to napsal nahoře... tu ladnost obrysů.

Nemá ta ladnost obrysů něco společného s Ladou? Taky nevíte?

Auto je
schopno
prodat
sebe
samo
samo.

Rezonance se často vyskytuje i v partnerských vztazích, ať už synchronizací pocitů či snů v rámci jedné dvojice, či třeba případy, kdy rozchod jednoho páru vyvolá i rozchod páru spřáteleného. Do tohoto řádu věcí spadají i epidemie psychické i fyzické, byť ty poslední bývají většinou interpretovány kontagiózně (nějak ostatně k předání impulzu dojít musí).

Rezonance

Rezonancí se běžně nazývá možnost rozkmitat jeden předmět vibracemi jiného, zdrojového, mají-li tyto stejný vlastní kmitočet, řekněme jako se rozezvučí ladička pro tentýž tón od jiné, již znějící. Jedná se o jakýsi přírodě všeobecně imanentní princip daleko nad rámec fyziky a jejích metafor. V živém světě vidíme tisíc a jeden případ takovýchto synchronizací, kde bychom o vibracích v tradičním slova smyslu, jak by je třeba rád viděl R. Sheldrake, těžko může být řeči. Předně zde vidíme synchronizace kolektivní – současné blikání velkých uskupení tropických světlušek či světélkujících mořských

protozoí, či třeba synchronizace zahnízdování jednotlivých párů v kolonii domácích holubů. Zcela podobný je i fenomén synchronizace menstruačního cyklu v ženských kolektivech typu internátů, klášterů či vězení, kde lze dokonce většinou najít i osobu udávající rytmus, přičemž to zdaleka nemusí být nějaká zvlášť dominantní či vysoce postavená. Rezonance se často vyskytuje i v partnerských vztazích, ať už synchronizací pocitů či snů v rámci jedné dvojice, či třeba případy, kdy rozchod jednoho páru vyvolá i rozchod páru spřáteleného. Do tohoto řádu věcí spadají i epidemie psychické i fyzické, byť ty poslední bývají většinou interpretovány kontagiózně (nějak ostatně k předání impulzu dojít musí).

I v rámci lidstva jako celoplanetárního celku lze snadno uvidět takovéto „vlny“, procházející naráz nebo těsně za sebou většinu kultur (příklady jsou uvedeny v eseji Tajemství čínského pokoje).

Rozmary

Kmoci, včetně mocností božských, patří zcela neoddělitelně rozmary, nálady a nevypočitatelnost. Zatímco subalterní úředník musí fungovat jako hodinový mechanismus (příliš dobře fungující systém pocítujeme, přes veškeré výhody, které nám skýtá, jako „nelidský“), k „velkým pánům“ patří možnost nenadálých mimořádných činů ve smyslu nezasloužených přízní i nezasloužených útoků. Pro bohy je ostatně od nejstarších dob typické, že neprovádějí nějaké mechanické odměňování zásluh, ale ničí i vyzdvihují své lidské služebníky podle svých nezbadatelných vnitřních nálad. Jen takovéto jednání ostatně vzbuzuje respekt a proto jsou vlastně bozi bohy. Tento děsivý aspekt božství ostatně velmi úspěšně napodoboval i Stalin, nechávající často i své věrné pomocníky mučit a po-

pravovat za zcela a záměrně vymyšlená obvinění. Tento diktátor se údajně často bavil tím, že podle moskevského telefonního seznamu volal neočekávaně zcela neznámým lidem, ohlásil se, a když se chvíli popásl na pokálené hrůze svého protějšku, popřál mu dobré jitro a úspěšný den. Zcela obdobně se chovají mnohé hvězdy populární kultury, byť jsou jejich rozmary z povahy věci méně okrvavělé nežli počiny diktátorů. Čím vlastně takovéto činy ochromují protějšky? Lidská mysl je svou strukturou determinována k tomu, chápat události kolem sebe jako logicky konzistentní (i mimolidsky svět takovýto ovšem není, ale zvykli jsme si logiku, imanentní v podstatě pouze nám, do něho vnášet) a záměrné narušování této struktury působí překvapení, zmatek a rozpaky a šířitel těchto alogismů potom může upevňovat

vlastní integritu na úkor těch okolo, jakýmsi způsobem na nich „energeticky parazitovat“. Zcela podobným modem chování je často absurdní dětské „zlobení“ či nezdvořilé a netaktní chování ze strany mnoha dospělých. Zdálo by se, že každý chce být u svého okolí oblíbený a takovéto počiny jsou kontraproduktivní a svého nositele vedou pouze k výprasku či neoblíbenosti. Není tomu tak. Hněvivý či zmatený subjekt ztrácí vlastní integritu a je se od něho možno pohodlně „energeticky dobít“, byť za cenu jistých ztrát jinde (příčiny záměrně „protivného“ chování mnoha lidí nejsou samozřejmě v tom, že by nevěděli, co se sluší a patří, ale jejich skutečné potřeby jdou jiným směrem). Tak žijí mnozí z hněvu svých protějšků podobně, jako některá božstva z bázně a zděšení svých vyznavačů.

Čím vlastně takovéto činy ochromují protějšky? Lidská mysl je svou strukturou determinována k tomu, chápat události kolem sebe jako logicky konzistentní (i mimolidsky svět takovýto ovšem není, ale zvykli jsme si logiku, imanentní v podstatě pouze nám, do něho vnášet) a záměrné narušování této struktury působí překvapení, zmatek a rozpaky a šířitel těchto alogismů potom může upevňovat vlastní integritu na úkor těch okolo, jakýmsi způsobem na nich „energeticky parazitovat“.

Joyce Zahraniční host 1 Mansourová

Bílý čtverec

Pramenitá voda

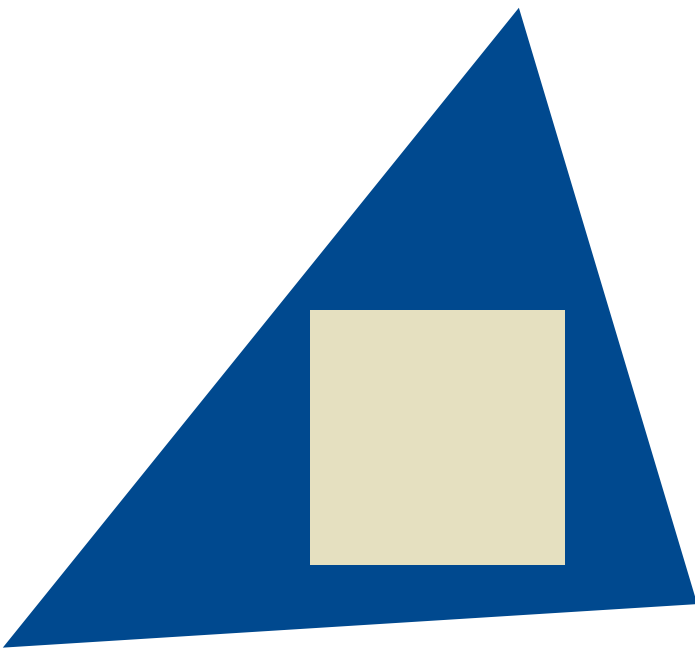
Listí padá
 Jako obvykle
 Na dlouhou řadu ozvěn
 Krvavě zbarvených dní
 (Jsi opravdu ve mně
 nebo se mi to jen zdá)
 Tvá tvář pluje
 Kolem mého chorobného ostrova
 Smotaných vlasů
 Hebkých kytic příšeří
 Kde se obětuje oko rodí se
 Podle pořekadla
 Pochybnost
 Nenávist
 A prostěradla s monogramem
 To se raději se oběsím na hradbách
 Nemohla bych žít
 Bez spalující touhy
 Bez loďky
 Svých
 Probdělých
 Nocí

Vzpomínka vnucená severem poraženému jihu

Pozoruji
 Kvetoucí stráň tvého břicha
 Jak se rozvaluje
 Na polštáři
 Zimní
 Pláže
 Jak se ten tlustý pupek
 Za deště nadýmá
 Vzdychá a krvácí
 Ačkoli jsem si zacpala uši
 Stále slyším čtverylky mravenců
 Nachystané jsou udice
 A hebké chmýří
 Tabák
 Roztržitě naslouchám
 Telefonu šneka
 Jedinečnému hlasu
 Pouště
 Jen za zavřenými dveřmi vím jak vychutnat
 A zhltnout
 Vybledlou petunii přátelského polštáře
 Proč musím tak hrozně trpět
 Propadat se do bláta
 Mezi podezřelé ploty
 Alegorické balony
 A zlomyslnosti dcery
 Jak fádňí je plodné břicho naivního hlavonožce
 K mým rtům však vede jen výsměšná stráň
 Na cestičkách
 Kolem mrtvého
 Je víc oblázků než hlíny
 Víc prochozených nocí než zločinů

Osvěžující zmrzlina

Matka mě požívá
Mučí
Zahrabává do země
Abych se jí nepodobala
I já požívám svou rodinku
Plivu na její zbytky
Nenávidím její podivínské choroby
A sluchové halucinace
Střežte se zubní pasty
Když chcete mít zářící chrup
Oč zábavnější je radovat se z pustošení ňader
Než se plazit po kolenou
Popíjet
Nebo se snažit zalíbit
Slečinkám

Rozkvetlá jako chlípnost

Tvrdíš že ženy
Musí trpět šlechtit se a neustále cestovat
Probouzet klenoty líčidlem
Zpívat nebo mlčet rozhánět mlhu
Žel bych nemohla tančit v přílivu krve
Tvé tělo se leskne na protějším břehu šťastné řeky
Všechno co žije je už cítit hnilobou

Tvrdíš že ženy
Se musí umět svléknout jedním gestem
Od vzpurného kojence
K lásce
Tvé tělo modrá podle toho jak roste tvé štěstí
Zatímco já chci zemřít vyválená v bahně a šalvěji
Pyšná a zkažená v poklidu vyhnanství

Tvrdíš že ženy
Se musí umět zničit aby už nerodily
A čekat čekat na velkou rozkoš která se klikatí
Žel nerada souložím na koberci
Když belzebub vrká v hrdle holubů
Dráždíš mi stehna prstenem
Smaragd je panenstvím
Bohatství

Tvrdíš že ženy
Se rodí proto aby kojily
Kající kouř nemůže popadnout v kostele dech
Vybledlé svině prošpikované zašpiněným hedvábím
Také sťaté hlavy a proč ne po tom všem
Fantastické polární noci v krvelačném tichu
Věřím že už tě mohu propustit

Tvé nohy se vznášejí v sakristii
Tleskají
Koleny
Jako kdysi kazatelé
Jsem tak šťastná že už mohu odejít
I když v tvé moči jsou všechny pohádky manželství
Tvrdíš že ženy jsou kanovnice třeštění
Žel si pochutnám pouze na smrti

Báseň na růžovém papíře

Má vášeň vyrytá do oblázku
Se poslepu kutálí
K číslu
Patnáct

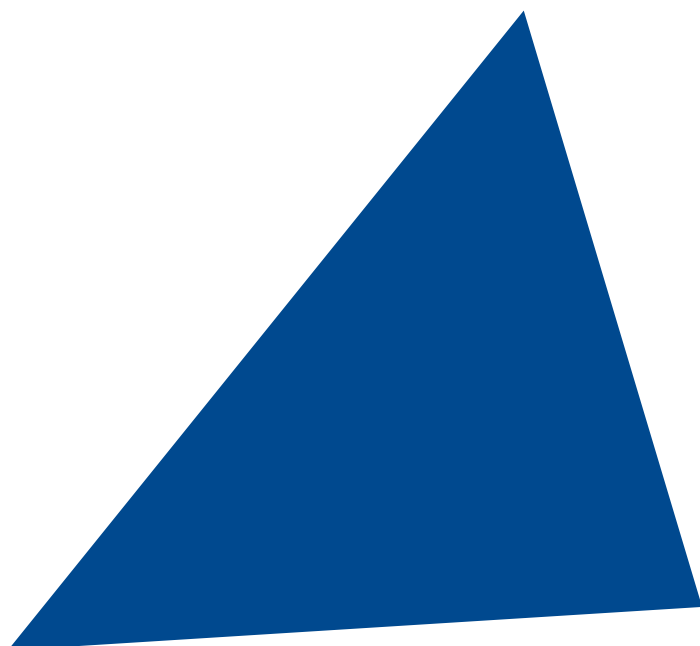
Jsem pomatenou služkou tvého stehna
Svými rty zbavím tvé tělo semene
Svým jazykem naroubuji
Pomník na Voltairově nábřeží
A budu spát stejně
Jako ty

Při nájezdu barbarů
Vlejme koktavé semeno soboty
Do kastrůlku desáté komnaty
Vyžeňme spravedlnost od našich dveří
Neboť které slovo je trapnější než slovo bezplatný

Joyce Mansourová

Čtvrtý dopis

Neplačte
Vůně cibule na vás
Stejně zapomene
Stůjte
Buňky domýšlivosti
Nic se nebojte
Když křičím
Mezi vašima nohama
Stačí mi vzrušení vašich očí
Stačí mi vzrušení vašich úst
A raduji se

Postříbřený papír

Chci žít ve stínu tvého obličej
 Který je nebezpečnější než les
 Ostražitější než Noe
 Sklánějící se nad vlnami
 Chci vyhloubit cesty v měsíčních pahorcích
 Tvého těla
 Vykřesat oheň v dutinách tvých víček
 Naučit tě mluvit a zmizet v pravou chvíli
 Chci poklidně žít ve hře tvých kulis
 Pohládat mezi matkou a otcem
 Jako úsměv ozvěny když se stmívá
 Svlčená
 Být jiskrou na polštáři
 Pochopená i hluchým který uvěřil
 Že je lidojedem
 Chci polechtat zoufalství které skrýváš pod jazykem
 Chci být lilii v tvém rozmarném stínu
 A okouzlená usnout přikrytá pavučinou
 Dobrou noc Ireno
 Už je pozdě

V lese za závěsy vlasti

Je to tak směšné
 Ale závidím
 Roztržitosti
 Nápěvu
 Každé mazanici
 Či džemu
 Myslím na obilí
 Na jeho přemýšlivý lesk
 Na uštknutí mečíkem
 Na jeho žerty
 Vrátila jsem se
 Šťastná
 Stejná jako ostatní ženy
 Pomíjivá princezna
 Poslední safické
 Stránky
 Uprchlá krásná jako zatoulaný list
 V záři mých ohnivých rozčuchaných vlasů
 Je všechno zpřeházené
 Odkapávám
 Kapku po kapce
 Do lhostejného kýčání
 Žulovitého orgasmu
 Ó jak horoucí je hodinový příliv
 Zbloudilý na koberci

Protože mám celý život před sebou

Marně hledám odlesk své radosti
 V díře kde jsem myslela že najdu tvé srdce
 Vyhlobila jsem ji vprostřed tvého těla
 Z ebenu a slonoviny ze žízně a krve
 Abych v ní ukryla své brýle a počmárala jí strachem
 Abych věděla zda k večěři budou opravdu jahody
 Nebo jen krvavé jelito

přeložil
Jan Gabriel

Cááklý

Toto cd je věnováno Anakinovi Skywalkerovi...

Jsou občas věci. Parta, která provozovala bazar v ulici Elišky Krásnohorské a v Rumunské, a teď má Jindřišskou, otevřela malý krámk ve Spálené. Zde se povalovalo vždy klasické zboží, když tu náhle... koukám jako výr! V regálu spí **ZNR** – jejich první kousek *Barricade 3* z r. 1977. Psala se léta konce sedmé dekády, z Jazzové sekce jsme byli poblázněni *Rockem v opozici* a jejich protagonisty. Tenhle *Hector Zazou* a tenhle *Joseph Racaille*... Zcela protipopová deska, krátké, hodně instrumentální skladby, jakési drobky z vážné hudby samy o sobě; jestli je tohle avantgarda, tak se to dá „přežít“. Nahráno r. 1977, potom v Recommended Records v r. 1981 (č. RR7), cd pak r. 1993. Však si poslechněte ty nástroje: basklarinet, viola, piano, ARP 2600, piano elektrické i akustické, 15 skladeb, některé vícevěté. Za 279 Kč. To musíte skousnout. Nebo nechte žít!

Na Smíchově jsem měl s někým sraz u Anděla a pak jsem se stavil v místní velké prodejně *Levných knih*, kde mají jedno patro muziky. Hned u pokladny mě zaujal

boxík s názvem **New Electric Muse II. The Continuing Story of Folk Into Rock** (firma Castle Communication, 1997). Nákupy takových „bedniček“ bývají sázkou do loterie – znám docela dobré (britský folk, Marley), ale daleko více znám odpadovou prudu. Podíval jsem se na seznam lidí, kteří tady exhibují, a bez mrknutí oka jsem zaplatil požadovaných 299 korun. Na třech cd s názvy *Kings Arthur's Children* (21 skladeb), *The Wild Beasts In The Forest* (18 skladeb) a *Songs of Experience* (21 skladeb) hrají třeba (v rozsahu let 1968–1995): *The Watesons*, *John Renbourn*, *Steeleye Span*, *The Albion Country Band*, *Dave Swabrick*, *Ashely Hutchings*, *The Albion Band*, *Fairport Convention*, *Fotheringay*, *Richard a Linda Thompson*, *June Tabor*, *Oyster Band*, *Billy Brag*, *Ralph McTell*, *Pentagle* a další. To je opravdu ta „nejmogučejší kučka“, jakou se dalo postavit. První podobný nápad vznikl v r. 1975 – a bylo to 58 písní na 4 LP, pak vyšlo 8 LP s názvem *Electric Muse*. V r. 1996 pak 3cd set *New Electric Muse* a tohle je tedy další kompilace, na které jsou důležití nejen interpreti,

ale hlavně (což často nebývá) i „dramaturgie“. Zatímco první cd „objevuje“ vlivy středověké i starší hudby, na druhém je tvorba spíše vycházející z lidových, tradičních kořenů, na třetím pak to, čím podobnou muziku obohatily všechny vlny posledních 30 let. Todlecto – to teda jo.

V bazaru v Jungmannce jsem se byl jednou trochu uklidnit a nic jsem v regálech ani v otáčecích „vrátkách“ nenašel. Jen na pultu se válela jakási „kompakta“ s podivným obalem – negativní fotka holohlavce ze zadu a na jeho hlavě byla namontována fotka kočky – a nápis **Anakin**. Za 100 Kč. Výběr skladeb z produkce firmy 4AD za r. 1998. A pak jsem zahlídl, že je tam jméno **Lisa Gerrard**, což je jedna z *femme fatale* moderní hudby a polovina *Dead Can Dance*. Tak jsem zakoupil – a nelitoval. Až doma jsem zjistil, že krámská výchozí cena byla 399, pak se šlo na 200, pak na konečných 100. No – pořád je třeba rozšiřovat obzory, ať to stojí, co to stojí... Výběry, které hrají roli jakýchsi backlistů, bývají *gutt*. Viz u nás sampler *Zebra* nebo roční výběry vycházející *Indies*. Toto cd je věnováno Anakinovi Skywalkerovi (který je

Možná, že jsem už o tom psal... Někdy
v polovině 80. let jsem na rakouské
televizi viděl film *Koyaanisqatsi*.

děti

spíše znám v horší podobě jako Darth Vader). Deset „betálních stáček“. No, ne sice takhle, ale dost podobně. A protože v té době jsem nikoho jiného mimo **Lisy G.** neznal, vyjel jsem si ve vyhledávači několik účastníků, jen tak pro pořádek. Hned první kapelka, **His Name Is Alive** s courákem *Ain't no Lie*. Kapela nazvaná podle čehosi kolem A. Lincolna, v jejímž čele stojí W. Defever, je nasměrována do dream popu, indie rocku, tady hraje příjemnou, až folkovou baladu. První desku z r. 1990, řadovek asi 15. Ve stejné příhradce je **Mojave**, lépe ještě **Mojave 3**, trio z Velké Británie. Třetí píseň je od **Scheer** ze Severního Irska, hrajících od r. 1993, pětičlenná partička. Čtvrtý kousek je od **Lisy Germano** (*Reptile*), zpěvačka, houslistka a violistka, která např. spolupracovala s J. Mellencampem, D. Bowiem nebo S. Crow, od r. 1991 má i svoje sólo projekty. Pak je kus od skupiny **Starry Smooth Hound** a za nini jsou islandští **GusGus**, o kterých jsem se pak více dozvěděl ze *Živlu* č. 22 (a hlavně z přiloženého cd, které je věnováno islamské scéně). Po nich je tu **Thievery Corporation** a pak **The Hope Blis-**

ter. A přichází ona **Lisa G.**, která začala svoji sólo kariéru v r. 1995, zde je skladba *Sacrifice* z alba *Duality* (1998), natočeného s Pieterem Bourkem. Poslední skladba je od **Kristin Hersh**, ta se... Ne, času je málo... tak si to v nejhorsím někde nastudujte.

Možná, že jsem už o tom psal... Někdy v polovině 80. let jsem na rakouské televizi viděl film *Koyaanisqatsi*. To jsou ta podstatná setkání, „pointy“ života, od té chvíle je něco jinak. Když jsem se poprvé dostal za hranice všedních dnů, v létě 1988 do Rakouska, úplně první cd koupené zde a vůbec v kapitalistické „cizině“ byl právě tento Glassův opus. Říkám záměrně Glassův, protože mně tehdy připadalo, že skladatel má na svědomí vše (o nějakém režisérovi jsem vůbec neuvažoval). Později jsem se s minimalismem setkával a seznamoval díky dvěma sborníkům, které samizdatově připravoval P. Kofroň (dali se přes různé kanály kolem vznikajícího Agonu sehnat). Od té doby mám Glassův povícero, ale *Koyaanisqatsi* hraje prim. Glass, ročník 1937, od pohledu klasický židovský intelektuál, je jedním z nejdůležitějších tvůrců světové hudby

20. století, jež svou tvorbou „obšťastňuje“ nejen koncertní pódia, ale píše i pro film, divadlo, operu, tanec – spojuje západní kánon s world music a age music a je podstatným představitelem minimalismu. Vystudoval sice filozofii, ale hodiny klavíru poté převážily. Prvním jeho tělesem byl soubor *Philip Glass Ensemble*, se kterým vystupoval na začátku 70. let dokonce i v undergroundových klubech. Opera *Einstein on the Beach* (200 minut, 1975) je základní položkou stylu. Premiéru měla v r. 1976 v Avignonu, nahrávka (4LP) je z r. 1979. Vystupují 4 základní herci, 12 zpěváků (měnících se v tanečníky a herce), a hráč na violu + orchestr. Obsah po mě nechtějte: vlak, kosmický koráb, Einstein-violista, teorie relativity... U opery, dle mého, jsou slova jako listy na podzim. Doporučení: vlezte si do vany, se sluchátkama, zhasněte světlo nebo zatemněte. A poslouchajte. Můj úlovek je za 199 Kč, v bazaru Jindřišská. Nejde ale o komplet, je to cca 75 minutový výběr z nahrávky z r. 1993 (New York).

Jakub Šofar

Jiří J. K. Nebeský

Domácí
host

SLYŠÍM MIXÉR V BLÍZKU

Slyším o Slunku
Tak říkám tobě - Sluníčko
Slyším o slunci
Že svítí fěr
Když naprší mi do mikáda
Jenže teď hlenem oblakem
Banán nebe olepen je
A kokot vítr řítí se
Jak prase nízkým porostem

A kde jsi ty - Sluníčko?

Má velká drahá duše
Píšu zprávy dopisy volám furt
Čekám a doufám
V hlavě mixér s nožem ostrým mám
Přijed' vypo'j ho a chtěj ho vypo'jit
On nerozbije zem
Rozb'jí mě
Já - houmles lásky
Nezaměstnaný milec.

(7. dubna 2000)

DVANÁCT FOTEK (APOŠTOLŮ)

Vystavil jsem si fotky
Školní
Na internet (nebo na dveře)
Jak jdou léty po sobě

Letokruh kolem jádra obličej
Se přilepuje už tu je
Řez kmen řez obličej z límce trčí

Za nocí kdy atletka noc/i
V tomto listopadu do oken již brzo nabíhá
Dumám mezi počítači
Jež jako sochy mezi keři židlí
Na podstavci stolu pod bělostným stropem
Počítačové učebny jsou
(Podmět je tu „dumám“) o svém obličej

K němu mám teď zodpovědnost
Před ním teď rozjímám
On mě medituje:
Dvanáct Jirků ze základní a gymplu školy

Za koho mě mají?
Za mě-li se stydí?

Co jste udělali máte
Hoši
Vás seru
Jak se říká když se myslí:
Zajímáte mě jen
Málo.

(30. listopadu 2000)

INVAZE

Nech se být
A neprosperuj
V průmyslu sebezdokonalování
Které nasýtlo roztok
Prosáklo nepropustnou vrstvu
Vložky

Takové surové řeči
Ve věku myšánek a plyšáků

Listy

Vpadly jste balkónem
Jak poetická invaze sem
Suché ulehly jste na Nový Prostor
A k nohám Výboru z díla
Jsem dojetím bez sebe
Pod křížem

Co vyrobil jsem sám
Před mnoha a mnoha lety.

(16. května 2001)

TŘI ROKY SMUTKU

Já snad měl bych Ti říct že jsem
Že tu vysedávám stále
Na břehu stolu
A koukám do hlubokých tůní
Do rychlých vlnek linek
Do papíru který jsem popsal
Bože

Ementál děrovaný smutkem
A naděje jen v tom mále že
Ty tečeš též dívka s krásnou prdelí
Děvče psané čtené počmárané...

(10. listopadu 2001)

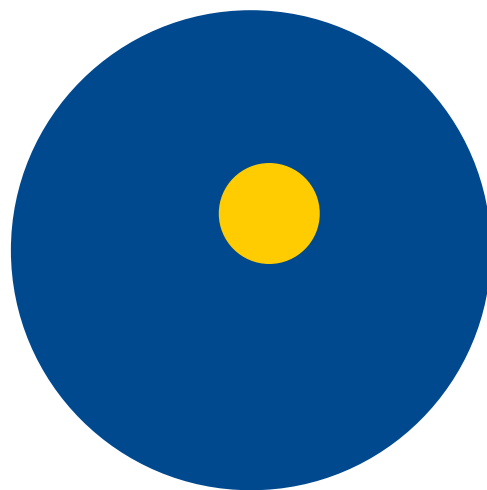
V ALBU

Já fotek Tvých plnou měl jsem skříň
My dva na lavičce když jaro zuřilo
Tak sladce že žít se chce až tomu jindy nevěříš
My dva ve stanu tvaru Anarchie
Nohy ven a slimák nám je olizoval
My dva když ti dávám kytku a nestíháš
Být víc šťastná ač procesor je rychlý
A programy jsou nejlepší co mohou být
My dva za dob orgazmu
V těch letech kdy orgazmus ještě byl
A orgazmus nám česal vlasy kolem nosu vlál

Teď nepřekvapí Tě jistě ne

Milé Ty
Když jako Boha Tě označím
Potolikáté a napořád
Nikdy nic jiného
Než Ježíš je Pán
Mým životem umučený
Nechci to říkat
Když rádio tak heroické
Písně hraje.

(10. ledna 2002)

SEZNAMOVÁNÍ

A co ty myslíš revoluce milá?
Že dostane ji anebo ne
Tam kde ji chce mít?
Zamilovanou?
A on v ledově chladném pohledu
Pocestuje dál
„Ženy skloňte se na mém prahu
Jako kopretiny podfáté
Ležte a ani nedýchejte
Já sám pocestuji
Jako kombajn polem“

Stačí to abysme věděli?

On je obyčejný sportovně založený kluk
A ona normální holka která hledá
Kluka se sportem a smyslem pro humor
Ne moc vtipného ale!

Ona je připravená vyčkat
Být chladná a váhající
Je připravena se časem hodně zamilovat

On je připravený se o ni strašně snažit
Zlámat všechna párátka a strhat
Plomby na jejím soukromí
I zapínátko podprsenky i kalhotový zip
Nakonec rozepnout
Je přichystán na pochyby
Kterým neodolá
Na bezcílný stav
Kdy jdeš ulicí od ní
A nevíš

Tak kamaráde
Do toho!
Čeká nás to oba.

MEN

Malý men
Je v kostele
Už má se zas
Svůj ocas čertí
Znovu vidí
Neamputuje (jej ale -) řídí
Zcela v intencích
Své četby
Nenáročné
A Bůh je slovo
Romantické
I psychologické
Jak kdysi
Kdy po jarním dešti
Celý svět byl byt
V něm klidně sedíš
A koušeš sýr
A tak tedy teď
Taky jez.

(9. prosince 2002)

(15. listopadu 2001)

Emílie Puldová Upěnlivá modlitba

Ústí 15. 3. 2003

Upěnlivá modlitba.

Co se tu rovná, máš vltavu...
ne - tu zkrátím myšlenky keltí mi vltavu.

Vzpomenu - li si, no tu vyšeď,
jště dnes pláčeš mě odí,
kam zas mluví mě vyšeď,
na kšalivě šněl jsem opět zabal,
z divným poblede, však velmi zabal!

Obklopen mší je vltavě, vltavě,
na řadu dnes, smutně se kusí;
oblad s tím dnes je zde,
mítka se neraduje.

Málo zkrátí, žad máj máj...
Boží má, buď jsem žad máj...
tu myšlenky, co v žadci máj,
jen žad, jst ti to lásky dít.
Dít ti, že, vltavě ty jst máj, jen psím, žadě vltavě opřekuj.

Nechej mě a přeje - li ti,
budem všichni žadka vltavě, !!!
že nepoklí, máj vltavě vltavě...
žadka's ehuat žadka, vltavě vltavě vltavě.
Ta vltavě by žadka vltavě.
byl by, že jst žadka žadka.

Vltavě, že žadka jst vltavě
s tebe žadka jst vltavě
přek žadka "žadka" žadka vltavě.

Žadka vltavě vltavě vltavě vltavě
s vltavě vltavě vltavě.

Emílie Puldová

Jiří Gold

Z e d n a n a d e n

*

zahrab si svůj den
pro příští bezčasy: vynášej
v koši svůj věk
jenž ti zatopil život:
co vzklíčí
z tolikrát provlhčené duše
průběžně odkládaným odhodláním?:
ne zemětřesení: jenom
šimrání na stěně
srdce: stále
jednou nohou ve věčnosti
z níž jde strach

20. 10. 1989

*

snad průhled
do hluchého dne: možná jen
vzpomínka na němohru
stínů: a nebo něco
co teprve přichází
bez obrysu: slepé vzrušení
nad sedlinou v šálku: nejen
naději odnáší čas: často
mění i blízkost
v dálku: smutek
v špás

20. 10. 1989

Mrtvá krajina žije nejběsileji

*Pojmenuj, můžeš-li svůj stín, svůj strach
a změř mu obvod hlavy,
obvod svého světa, a můžeš-li,
vyslov je, to slovo katastrof,
máš-li odvahu rozbít to ticho
utkané z němého smíchu...*

René Daumal: Černá poesie, bílá poesie

„Rochnu listuji deníkem,“ cituje ostravský rodák a vystudovaný filmový dramaturg, básník Jiří Gold (1936) v úvodu své knížky *Ze dna na den z Deníků Franze Kafky*, a pokračuje: „Jakási potucha o souvislosti tohoto života.“ V těch dvou lapidárních větách nacházíme metaforu poetiky, které se básník v různé míře drží už od 60. let minulého století, kdy vydal své první sbírky *Nebe jasně zelené* (1964) a *Minotaurus* (1967). Autorský subjekt je v tomto případě rozkročený „na hranici těla / a snu“: mezi pochmurnou, noční, snad nadreálnou nebo surreálnou polohou a realistickými, denními či svébytně deníkovými záznamy. A nad těmito dvěma pilíři se klene oblouk raného sartrovského existencialismu, ona tíživá odpovědnost lidské individuality nejen za vlastní, ale za veškeré bytí ve světě, překlápějící se s postupem času v pocit všeobecného zmaru věcí, sebetržných výčitek a zneklidňujících otázek. V této souvislosti literární kritik a esejista Jan Suk Jiřího Golda výstižně charakterizuje jako „lyrika existence, filosofujícího básníka sokratovského typu“ a zvláště v jeho druhé knížce spatřuje „vyhrocený dualismus existence jako extenzivního prvku, nekonečně se vrstvicího a překrývajícího, a esence jako intenzivního, božského fenoménu bytí“.

Kdybychom stopovali autorův básnický rodokmen, dobrali bychom se nejspíše jmen Jiří Kolář, Jan Hanč anebo Vladimír Holan, tedy autorů, pro které literatura byla jednou očitým, druhdy hádankovitým,

kličkujícím a záměrně nedořikávajícím svědectvím o existenci: snad až baudelairovsky autentickou transpozicí životní zkušenosti do literární sféry. Před několika lety k tomu Jiří Gold v našem rozhovoru řekl: „Nevím jestli můžeme hovořit přímo o dokumentárním záznamu, spíše jde o epičtější básnickou rovinu. Ta zastupovala především v první, ale i v druhé knížce obraz, sloužila coby metafora, alegorie, zástupné pojmenování pro to, co nešlo pojmenovat přímo. Přestože první velká poesie, s níž jsem se setkal, byly vykuchané spisy Vítězslava Nezvala vydávané v 50. letech, k surrealismu jsem rozhodně nepřistupoval nějak programově. V podstatě i surrealismus pracuje s příběhem, má epický tvar, který je znovu metaforou... A existenciální moment jaksi přirozeně plyne z vnitřního ustrojení člověka, jak ten vnímá a chápe své okolí a svůj život.“

¶

Ačkoliv Jiří Gold své první verše zveřejnil v časopise *Kultura* v roce 1957 a přihlásil se jimi – byť spíš volněji než programově – k všednodennímu jazyku a k všednodenním tématům básníků z okruhu časopisu *Květen*, tedy k básníkům rozvíjejícím poetiku Skupiny 42, respektive angloamerickou tradici básnického civilismu, svoji knižní prvotinu *Nebe jasně zelené* vydal až v roce 1964 – tři roky poté, co vyšly básnické debuty Ivana Wernische a Petra Kabeše, dva roky po prvotině Grušové a ve stejném roce s první knížkou Pavla Šruta. Goldova poesie do jisté míry souzní i s básněním této generace poetických solitérů 60. let, v jejichž lyrickém či lyrizovaném vidění světa ještě doznávaly ohlasy prvorepublikové básnické avantgardy, především nezvalovského a seifertovského poetismu, ale byly to zároveň ohlasy již tlumené a přehlušované motivivkou skepse, nihilismu, deziluze.

Goldovy verše ze 60. let sice mají demýtizující, antiromantický ráz a sestupují z he-

*

žlutá jablka v trávě

pod hvězdným nebem: a ticho

vířené křídlem větru: a úz

kost vzpříčená v hrdle

večera

20. 10. 1989

roických výšin k obyčejnosti, bezprostředně se dotýkají konkrétního – podle vlastních slov básník je „trapným realistou“, neboť „drtivá většina textů, které jsem napsal, má kořeny v konkrétních událostech: něco se mi stalo, s něčím jsem přišel do styku“. Ale na Kolářův nebo Hančův popisný diarismus, případně Holubovu či Šiktancovu poezii malých a zanedbatelných dějů a náznaků se v nich skrývá příliš mnoho tajemství a jinotajů, analogií a metafor, příliš mnoho metafyzického přesahu. Na druhou stranu Gold nikdy nebyl čistým lyrikem, básníkem karcinogenní nezvalovské obraznosti, která vášnivě a donekonečna obkružuje realitu. Jeho poezie má ve své podstatě epický charakter: je příběhem, povětšinou příběhem s pointou. S básnickými individualitami 60. let však autora spojuje zpočátku ironický, později skeptický tón a nevíra v řád světa, která je silně přítomna zejména v knížkách z 90. let. A rovněž – a to přibližuje Goldovu poezii nejvíce poezii Kabešově – dočasný odklon od klasických básnických kánonů, směrem k radikálnímu sémantickému experimentu.

V 70. a 80. letech Jiří Gold své verše oficiálně nepublikoval, ještě v roce 1969 však připravil k vydání soubor kombinatorických textů *Knihla realit*. K experimentální poezii se básník dostal jednak vlivem dobových literárních tendencí, které k nám ze zahraničí pronikaly a byly zde dále rozvíjeny zejména zásluhou Josefa Hiršala a Bohumily Grögerové, jednak přes svoji profesi filmaře: „V 60. letech jsem jako režisér pracoval na několika krátkých filmech, byla to volná tetralogie, a s přibývajícím díly jsem se stále intenzivněji snažil k filmu vytvořit ekvivalent v podobě vlastní básnické tvorby. V posledním dílu, *Rafel mai amech izabalmi* (Smetišti), mělo dojít k přímému spojení slovního, obrazového a zvukového projevu. V první fázi experimentálních textů jsem používal novinových výstřižků, které jsem kolážoval a snažil se zachytit v takto vznikajících básních absurditu tehdejšího

času. Do druhé fáze... spadají dopisování nebo dokreslování vybraných citátů do určitých tvarů, a kombinatorické texty, v nichž se určité motivy opakují stále dokola. Nejintenzivněji jsem se zabýval skládáním textů na principu hracích kostek: vybral jsem slovní torza, ta rozdělil do šestic podle barev kostek a očísloval. Co padlo, to jsem zapsal. Dal jsem z toho dohromady knížku, která měla v sedmdesátém roce vyjít v *Melantrichu*, jenže s odchodem Jana Vladislava všechno padlo.“

Kombinatorickým textům se Gold věnoval i v 70. letech, a protože podle básnickových slov „nic se nemůže definitivně ztratit. Když experiment dosáhl v určité době svého vrcholu, rozšířil možnosti záznamu. Ten jednou objevený princip už z poezie nevymizí, je její součástí a obohacuje ji ve stále nových podobách“, některé prvky experimentální poezie jsou v jeho psaní nadále přítomné: je to především specifické zacházení s interpunkčními znaménky (básník je redukuje na univerzální dvojtečku), důraz na zvukové asociace a vnitřní, skryté významy slov, dále citace z jiných textů, práce s antitezemi či antonymickými dvojicemi, které vnášejí do textů vnitřní pnutí a dynamizují promluvu (stále–nikdy, plynulý pohyb – nespojitě okamžiky, konec–počátek, noc–den, světlo–tma, život–smrt, je–není ad.) a konečně pojetí poezie jako nekonečné variace jediného ústředního tématu.

II

Jiří Gold sice následující fakt v rozhovoru nikterak nezdůrazňuje, nicméně je patrné, že jeho filmařská profese – v letech 1962–1991 byl zaměstnaný jako dramaturg Krátkého filmu Praha, v letech 1991–2003 pracoval na tomtéž postu v Československé, později v České televizi – a jeho poezie se vzájemně ovlivňují, ba dokonce prolínají, a to „ve způsobu nahlížení světa. V mém případě spolu souvisejí epickou poetikou,

Jiří Gold

*

s čím jsi přišel s tím
se vydáš zpátky: komu
chceš co?: stále jen
přehrávání pře
hraného: prohraného?: ne řeč
něco němě
nečitelného: zahal
si hlavu: přikryj
hrb na duši: zakryj
na zimu loužičku
v srdci: smích i vztek
ti nahlížejí do očí
ber kde ber: někdo
nastaví dlaně: a možná
že to všechno nakonec
nestálo ani za to
poslední plivnutí: ne život:
něco přítomně
nepřítomného: sen
po špatné večeri: vyprávění
pro estrádu: anekdota
pro hlupáky: tvé
odestálé přebývání
s boláky smíchu
pro pláč: ne odchod:
strkání minuty
za minutou do otvorů
ve vlastním těle: obtížný sobě
i samu smrt
vyvedeš z míry

25. 10. 1989

něčím, co je konkrétní a odněkud někam jde. V knížce Sutě: písky: drtě je dokonce jeden text, který působí přímo jako útržek scénáře.“ Považujeme proto za opodstatněné intermezzo a poněkud i splátku dluhu představit Goldovu filmovou tetralogii, neznámou nejen širší veřejnosti, ale mnohdy ani zaníceným cinefilům. „Přestože filmy považuji za volnou tetralogii,“ říká Jiří Gold, „nikdy nebyly promítány společně. Souvislost ale najdeme v základní linii: tetralogie se snaží pojmenovat tvůrčí osobnost a její jedinečný projev. Jde o hledání živého nervu tvorby, který ve chvíli vzniku filmu citlivě reaguje na dobovou situaci. Znovu sledujeme analogii, obrazy zastupující realitu, kterou nebylo možné pojmenovat přímo. Nejsilněji tento rozměr vystoupil v případě filmu Vidíš-li poutníka, jehož tématem byla osobnost básníka Karla Hynka Máchy. V tomto snímku, který je asi nejvíce portrétem, šlo jednak o literární historii, hledání inspiračních zdrojů Máje, jednak o literární dílo z pohledu dobové kritiky, která silně připomínala argumentaci a slovník Ladislava Štolla a jeho následovníků. V druhém díle tetralogie se začal rýsovat posun k oprošťování, „pročišťování“ tématu. Kulhavý poutník Josef Čapek se sice opírá o jakýsi životopis, ale je to životopis fiktivní: vychází z textů Čapkova Lelia. Snažil jsem se tímto filmem vyjádřit nutnost lidské odpovědnosti tváří v tvář „zlým časům“ 20. století. Zatímco máchovské téma má ještě, byť minimální, komentář, v Čapkovi i v dalších snímcích je slovní doprovod poskládan už výhradně z autentických citátů. Halasovské Zaklínání obsahuje životopisné reálie jen v obraze, střídají se tu záběry míst, kde básník pobýval. Vlastní „příběh“ filmu jsem se snažil najít v kontrastu či jednotě Halasových básnických textů Nikde a Já se tam vrátím. S přednesem básně Nikde vznikly ovšem trochu komické potíže. Chtěl jsem, aby Jan Kačer recitoval text šeptem. Půjčovna filmů nám věc vrátila s tím, že „naše kina nejsou zařizena na

šeptání“. Tak se musela udělat verze s „normálním“ hlasem. Film Rafel mai amech iza bi almi (což je verš z Pekla Dantovy Božské komedie) cyklus uzavírá. Tady jsem se dostal asi nejdál od „berliček“ cizích myšlenek. S kameramanem Aloisem Nožičkou jsme se inspirovali prostředím smetiště. Tyto záběry doplnila textová koláž z tehdejších novin a expresivní hudební složka. Jenže šlo o rok 1969 a tak film nepřežil „květnové zasedání ÚV KSČ“, které zahájilo léta husákovské normalizace. Po smíchání vznikla jen jediná kopie, kterou jsem si odnesl. S tím, co se s filmem dělo v následujících letech – zásahy do negativu, odstranění slovního doprovodu, přejmenování na Smetiště – nemám už nic společného. Připravené jsem měl ještě dva další scénáře, k natáčení jsem se už ale nedostal.“

V 90. letech se Jiří Gold k filmu opakovane vracel: pro Českou televizi natočil mimo jiné portréty básníka Emila Juliše (Nevyhnutelnosti Emila Juliše, 1998) a sochaře Jana Koblasu (Intimita aneb 24 minut s Janem Koblasou, 1998). K tomu dodává: „V těchto případech šlo o něco zcela odlišného od 60. let. Snažil jsem se prokázat službu významnému básníkovi, respektive výtvarníkovi, zatímco ve zmíněné tetralogii jsem „zneužíval“ cizích myšlenek k vyjádření vlastních pocitů a postojů.“

III

Ve dvacetiletí normalizačního publikačního vakua Goldova poezie v ústraní a klidu dozrála „k osobitým... záznamům plynoucího času, v nichž reflexe světa a sebereflexe nitra budou spojeny jednotným „deníkovým“ stylem básnivosti a úsečným, lapidárním jazykem, směřujícím od povrchnosti k jádru věcí, od mnohvrstevnatosti k přímočarosti filosofických metafor, spíš otázek než odpovědí a víc náznaků než pevně daných tvarů,“ píše již citovaný Jan Suk. K oné výrazové úsečnosti a jazykové lapidárnosti básník dodává: „Já stále trpím možná až naiv-

*

na těchto stránkách
nic co by stálo za to: nic
pokryté
roztáhlým sněhem
a rozvátou roztržitostí
a seškrabaným čekáním
prázdnou
přeškrtnané mlčením
které usvědčuje
zvětralý klid
ze zvědavé nepoučitelnosti

30. 10. 1989

ní představou, že v jednoduchosti a stručnosti je trest poezie. Čím jsem starší, tím hlouběji se propadám do aforičnosti, k zachycování myšlenkové stránky věci. Snažil jsem se toho zbavovat, možná by se daly v mé poezii místy najít i lyričtější polohy, ale základ vždycky ‚cedím přes mozek‘.“

Od konce 80. let Jiří Gold začíná své texty soustavně datovat, čímž navozuje dojem, že „deníkový styl“ je pro jeho pozdní tvorbu rámec příhodnější, než byl pro dvojici jeho prvních knížek ze 60. let. Ale v čase literární postmoderny se v Goldově případě „deníkový styl“ ukazuje jako značně flexibilní žánrového označení. Autor sice i nyní na sebe vztahuje definici „totálního reality“, ale k tomu dodává: „Tímto způsobem píšou zhruba od osmaosmdesátého roku, kdy jsem si řekl, že si zavedu pořádek do života. I kdyby mě nic nenapadlo, musím psát. Začátky byly tedy spíše cvičení, reagoval jsem na určité události. Postupem času se záznamy stále více osamostatňovaly. Dnes jsou datace sice stále součástí textu, ale nikterak už nekorrespondují s tím, co se ten den přihodilo.“

Básník tedy více než kdy jindy – a obdobně jako generační kolega Ivan Wernisch v titulech Pekařova noční nuše nebo Virtuos na prdel – polemizuje s klasickým pojetím deníku jako kolářovského „očitého svědka“, který bezprostředně reflektuje dobové impulsy a staví před čtenáře ostře navštívené každodenní „události“: Goldovy básnické texty publikované po roce 1989 v knižních souborech Mezery v mlčení (texty z let 1969–1985), Samospád samoty (texty z roku 1987), Noci dní (1991), Sutě: písanky: drtě (1998) a v nynějším svazku Ze dna na den (texty z let 1988–1990), se sice odrážejí od skutečnosti, ale dospívají k svěbytným variacím filosofických tázání a reflexí, které jsou zcela a definitivně vyvázané z časoprostorové určenosti. Podle kategorizace překladatele Emanuela Frynty, který obsáhlým doslovem doprovodil Kolářův opus magnum Prométheova játra, Jiří Gold nále-

ží daleko větší měrou k „básníkům s Múzou“, pro něž „obecný jazyk... je esteticky lhostejný praktický prostředek komunikace, z něhož pouze básník a teprve básník dovede vytvářet umělecky povýšené, esteticky, myšlenkově a eticky cenné výpovědi – poezii“, než mezi „básníky naslouchající“, v jejichž případě autorský subjekt „pojímá jazyk jako naleziště poezie, jako proměnlivou soustavu podstatně básnických krystalů, v nichž našly a stále nově nacházejí svůj výraz bezpočetné anonymní děje, ze kterých sestával a jimiž pokračuje skutečný život celého jazykového společenství“.

TV

Goldův existencialismus, jeho pojetí vztahu individua ke světu a k bytí v něm, má ve sbírce Ze dna na den vypjatou podobu: sartrovské odsouzení ke svobodě pro básníka znamená nejen odsouzení k životu v lineárním, racionálním systému, v němž „srdce mele na prázdno“ a život se děje „navěky: bez slz / a bez krve“, ale souběžně s tímto mezilidským a osudovým mýjením i ryze postmoderní vědomí konce tohoto systému, ve kterém všechno je „cezené přes mozek“. Svět, který básníkovi zbývá, má sub specie aeternitatis jedinou konstantu, a tou je indiferentní a bezvýhodná nicota, básníkovými slovy „vše / utopené v šedi“, v barvě, „v níž se už ničeho nedobereš“. Gold není vizionářem apokalypsy, ale jejím přímým svědkem, svědkem chladného a bezútěšného konce dějin člověka, bytostně skeptickým a mnohdy nihilistickým pozorovatelem, před kterým se rozvírá už jen nekonečný pád do propasti zastaveného času: let nicotou a k nicotě, provázený vedle obrazů strachu („říše strachu v nás“) a metafor duševní, snad i fyzické bolesti („tříštění / myslí na střepy / které řezou mozek“) především vyhocenými pocity odpovědnosti za veškeré lidské konání spějící k neodvratnému finále („jako bych to všechno / svou přítomností / zavinil jenom já“, „žiješ svůj život / jenž je jen prodloužením čísi smrti“).

Jiří Gold

*

odsopdu vzhůru
zkoušíš to
bez zkoušek: když voda
schne
na prášek
a sype se ti z očí:
už není důvodu
utíkat pozpátku
ze dna propasti: bez čeho
se to obejdeme
když už nic nezbyvá?: křik
vedle křiku
opřený o výdech
na oblázcích tepu: štípní mne
do hlasu ať
si uvědomím slovo: ne odpovědi
je-li dopovězeno: dřív
než ukončeno tázání
vstojte a v pravdě
s pochybováním (po
chybením?) krve: jen
s dechem
o slabiku napřed: ujařmené kosti
v síti
zákazy nabitých nervů
vystřkují klouby
do pískem vysypaných jamek
sblížení: jedno
jako druhé: zvířata
s živými sny
o lidech: já
nebo ty?: čas
který se bortí
do těchto zelektrizovaných okamžiků
může pokračovat
už jen
v tvém neopakovatelném příběhu

11. 12. 1989

*

z plamenů
hnědavý oblak končící
hlavou a křídly: slova
v podobě holubice: strnulé
na cestě
mezi: světlejší
na pozadí tmavšího: odstíny
hnědi prodírají se
mé oči snad

*

den jak procitání
z narkózy: na čelech
spáčů znamení
neklidu které neprobouzí: ode
vzdání a náhle: hledání
vlastního necitlivého těla
a pomalu a odhodlaně
připínání
papírového slunce
do koruny lepenkových stromů
jejichž plody jsou úmysly
míjející se s chřtánem
skutků: když není co
skrývat nahota
se odívá vyzývavostí: noc
presuje netrpělivost
k neusnesení: závaží hvězd
nadlehčuje nevíru
až k otvoru ránu: je
den: jako stvořený
k obracení se
zády a ke kráčení pozpátku
a k nevěření
vlastním očím

také hnědnoucí: někdo tu
naslouchá a zachycuje
van křídel
do rozevřené vlhké dlaně
odvraceje oči
od knihy
s rozvířenými listy: někdo
nad balvanem
potřísněným purpurem: někdo
v podobě purpurového balvanu
naslouchá šplouchání
v kalichu nahnědlé špíny
pod křečí v křídlech: zatímco spíš
s rukama složenýma
na druhé straně spánku
téměř na dotek bdění a zrady
zabalen v hnědé: soutěskou
mezi sraženými barvami
vzlínají ti
vždy zředení poselstvím

odezeň od nás
tu holubici hořkosti
řvoucí láskou
jíž je nám naslouchati
až do dna

*

to ulétávající
do bezbřehosti: mlčení
když už se neví
zda je to ještě
dál: netázání: neodpovědi:
v zázemí chtění
v útržcích
vlastního živo
ření: ne trosky
vynechávky
v nekonaném: nápovědi
nápovědy: bez
odezvy: řeč
jejíhož smyslu
se nikdy nedožiješ: náběhy

rozběhy: pády
ještě před prvním krokem

11. 12. 1989

23. 12. 1989

2. 1. 1990

Jiří Gold

*
v těch dnech
kdy se vracíš: v těch dnech
kdy zůstáváš: plátky
žiletek jako plátky květů: mluvíš
a nechápeš
že tvoje slova
jsou dávno promlčena
pod jazykem kohosi jiného: marné
a povzbuzující: stesk
a pot na portrétu
rozumu: dobyvatel
dobývajících místa
které někdo kdysi opustil:

bdělost a úzkost
na hranici těla
a snu

5. 1. 1990

*
co vydáš
z tohoto počasí: z těchto
proceděných vět: z hluku
svého nakřáplého života:
obdařen
návodem k použití nepoužíváš
se abys
vždy připraven
odešel zcela
nepozorovaně: vždy
v přehledu zpráv
vždy bez
/z/právný a ač
vždy kromě: ne
skromně: jen ná
hle a chtěl bys i z
dravě: na příklad
zápor i klad: bezúhonně
i v chátrajícím domě
v přetlaku slov: v podtlaku
roků: v útlaku své
domí: v příbytku bezdomoví

20. 1. 1990

*
v propastech toho
co se nedá vykřičet
hlas sbírající se
k mlčení: staniž se
i beze mne: sklo
vybrušované nenasytnými zuby
pukající bez hlesu:
voda setrvávající
ve tvaru nádoby: život
vyfoukávaný horkým dechem až
k ničemu: nic
v podobě smyslu

20. 1. 1990

A jestliže podle Jiřího Golda „mrtvá krajina / žije nejběsileji“ a jeho básnickou i životní nevíru a skepticismus občas prořízne paprsek naděje a optimismu, děje se tak pouze za účelem konfrontace těchto kladných momentů s autorovým negativistickým východiskem: teze je posílena antitezí. Spásnou je v básníkově universu touha po lásce, respektive samotná láska a touha „dotýkat se / tvé tváře tvých očí / psát na konečcích tvých obnažených nervů / konečky svých obnažených nervů / ne zlomky života: lásku“ – v těchto okamžicích s básníkem „cítíme se / občas / i šťastni“. Jenže v příští chvíli, v příštím verši „naději odnáší čas“, mění se „i blízkost / v dálku“ a přízračná a spásná láska „zmizí mezi prsty / a zbude po ní / ozvěna písma / pod znečitlivělou kůží / stín barev / na očích oslepených slzami / a tlukot srdce / v opuštěných stěnách / vydýchané hrudi“. Dočasnou oázou básníkovi může být také rétorická figura ironie („...vzpomeň / si: přece se stala: ta / příhoda: a veselá: / i když zrovna ne tobě“), s níž Gold pracoval především ve svých sbírkách z 60. let.

Ale předně: tou největší oázou a je samotné slovo, respektive jakýsi paralelní vesmír, který autor ze slov vytváří a jenž obývá. Je to slovo, které Jiřího Golda provokuje k nesčetným motivickým návratům, k variacím a opakováním ústředního tématu, jsou to slova, „jež se pokaždé jeví / jako nová: a my z nich / žijeme příběhy / které se osudově opakují“. A je to zároveň též slovo, které se kdykoliv může rozpustit v „něčem / nečitelném“ a pro které platí citát z Eliase Canettiho, jenž Gold vybral jako motto své sbírky Sutě: písky: drtě: „Každé vyřčené slovo je nesprávné. Každé napsané slovo je nesprávné. Každé slovo je nesprávné. Co ale existuje bez slov?“.

Tato věta může v posledku být mottem také Goldovy sbírky Ze dna na den, potažmo celé jeho básnické tvorby: Co ale existuje beze slov?

Jiří Gold (*17. leden 1936, Ostrava), básník, filmový dramaturg, scénárista a režisér. Pochází z rodiny lékaře. Po maturitě na gymnáziu v Sušici (1954) studoval semestr na Vysoké škole železniční v Praze a v letech 1955–1961 dramaturgii na pražské FAMU. V letech 1962–1991 pracoval jako dramaturg Krátkého filmu Praha, v letech 1991 působil na témž postu v Československé, později České televizi. Je ženatý, žije v Praze.

Jako básník debutoval v časopise Kultura v roce 1957, dále publikoval ve Fotografii, v Květnu, Plameni, Hostu do domu, Univerzitě Karlově, Studiích (Řím) aj., po roce 1989 v Literárních novinách, Tvaru, Pěší zóně, Psím vínu a www.dobraadresa.cz. Je zastoupený v několika zahraničních antologiích. Knižně vydal: Nebe jasně zelené (Mladá fronta, Praha 1964), Minotaurus (Mladá fronta, Praha 1967), Noci dní (Mladá fronta, Praha 1994), Mezery v mlčení (Klokočí a Knihovna Jana Drdy, Praha a Příbram 1998), Samospád samoty (H & H, Praha 1998), Sutě: písky: drtě (Klokočí a Knihovna Jana Drdy, Praha a Příbram 2000). V rukopise zůstává cyklus kolážovaných a kombinatorických textů z přelomu 60. a 70. let. Kniha realit (ukázky přinesl literární obtýdeník Tvar, příloha Tvary 1/2001) a většina textů z let 1968–2001.

V 60. letech Jiří Gold realizoval filmovou tetralogii Vidíš-li poutníka (K. H. Mácha, 1966), Kulhavý poutník Josef Čapek (1967), Zaklínání (F. Halas, 1969), Rafel mai amech izabi almi (1969). V 90. letech se autorsky podílel mimo jiné na dokumentech Hledat, nalézat, vracet se (1994), Petr Spielmann aneb Vědomí souvislostí (1998), Intimita aneb 24 minut s Janem Koblasou (1998), Nevyhnutelnosti Emila Juliše (1998).

na roštu koruny stromu
smažíš své volské oko:

ve výhni zimy mizíš
obnažován až na nejdrobnější štěrky

sám sobě stínem
ve vlastní zahradě: čekáš

kdo skočí ti na hrud
aby mohlo být vydechnuto jaro: ač

přicházejí odnikud věříš
že stopy na které jsi narazil

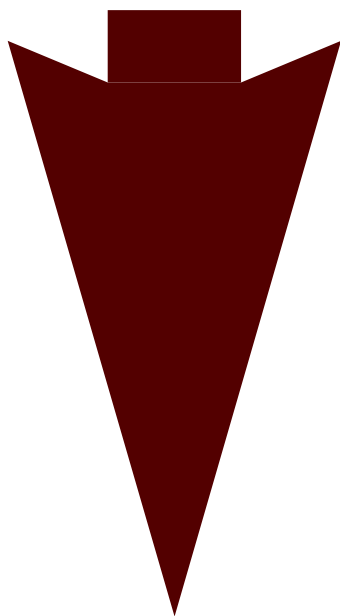
vedou někam

20. 1. 1990

Radim Kopáč

Ze vtipných emailů

(Anonymní autoři)

Šla Nanyňka do zelí

Šla Nanyňka do zelí, do zelí, do zelí,
natrhala lupení, lupeníčka.

Přišel za ní Pepíček,
pošlapal jí košíček.

Ty, ty, ty, ty, ty, ty,
ty to budeš platiti.

Jak by to napsali:

Karel

Jaromír Erben

Ráno, raničko panna vstala
a košíček si přichystala.
„Půjdu matičko pro zelí,
k vepřové, co je v neděli.“

„Ach, nechod, nechod na lupení,
Pepíkovi co věřit není,
chytne tě, mladý ničema
a pověst tvá bude zničena.“

Nemá Nanyňka, nemá stání,
pro zelí ji cos pohání,
kuchařská vášeň ji nutí
dodat jím vepřové chuti.

První lupínek ulomila,
věštba matky se vyplnila.
Josefa statná postava
koš v troskách ležet nechává.

Než záře nebe pozlatila,
svou vášeň draze zaplatila.
A za rok v košíčku – jaký žal,
Pepíček malý zaplakal.

Jaroslav Vrchlický

Byl jednou jeden Pepíček,
muž statný, vzrostlý, smělý
a na poli si nasázel
brambory, řepu, zelí.

Nanyňka hezká dívka je,
veselá po den celý,
ta na lupení vyšla si
do Pepíčkovy zelí.

Se zpěvem na rtech přechází
na poli dívka mladá
a natrhané lupení
si do košíčku skládá.

Netuší však, že Pepíček
tam z vršku pokukuje
a černá jeho duše již
jí brzkou zradu kuje.

A číhá tam jak lýtý drak
skryt v hustém křoví v lese
a zlost mu nitrem plápolá
a brada se mu třese.

Vzal do ruky svůj hromný kyj
a hnal se dolů srázem
a mocným kyje rozmachem
jí košík rozbil rázem.

Petr Bezruč

Sto roků na pole chodila,
sto roků trhala zelí,
až přišel z Frýdku Pepíček
a složit se v zelí jí velí.

Sto roků s košem chodila,
sto roků byl košík celý,
dneska je košík pošlapán,
kdo ti ho Nanyňko zcelí?

Siroty pláčí, mají hlad,
tak jako dříve ho měly.
Přijde den, z šachet jde plamen a dým,
přijde den – bude i zelí.

Marie Pujmanová

Šťastné dítě v chatrných šatičkách
na boso chodila Nanyňka, dívka rozmilá.
Po poli běhala celý den.
Doma byl hlad.

Pepík, syn kulaka
na poli přepad ji.
Košík i poctivost,
všechno tak ztratila
pro hlávku zelí.

Únor vše změnil.

Na velkých lánech společně roste
pro všechny zelí.
Kulaci zmizeli, není jich více,
s úsměvem šťastným s traktorem jezdí
a s malým Pepíčkem – Nanyňka
– družstevnice.

Jaroslav Seifert

Mé sny a dětství bez léčky,
kam jste se náhle poděly?
Modraly se poměněčky
a Nanyňka šla do zelí.

Trhala lupen po lupeni,
zpívala, světlem oděná,
až přišel Pepík – sbohem snění –
proč si ho brala, kačena?

No – dopadlo to tak, jak chtěli.
Mé srdce, jen se těžce slož.
On dostal Nánu, Nána zelí –
a na mne zůstal jenom koš.

Pyrotechnika

Jak by to napsali:

Antonín Sova

Kdo vám pošlapal košík, kdo?
kdo v posledním stisku léta
v stříbrném soumraku
za lehké závoje mlh skryl slzy loučení
a nechal se hladit laskavými prsty břízek?

Jen José stojící za sosnou
tak zářící v západu slunce
– spojení rukou a srdcí...

Kdo vás nechal, nevděční,
skrýti si tvář v chladivém zelí?
Proč nutíte polibky vlahé rty
šeptati zmlkle v přemýšlení?

Kdo vám pošlapal košíček?

Otokar Březina

V šilených vírech nekonečných závratí,
zahořklým popelem věčných soumraků,
tisíce mlčenlivých duší jako opilci prokletí,
vešla jsi ty – dokonalá v zelí zázraků.

A hudba pramenů na napjatých nervech
hrajících krvavé sonety
v pošlapaném koši extase,
v étheru bezedných propastí
a v bledých par přízraků.

Před velkými dveřmi Poznání
stáli tu mlčky,
On, Ty a zelí.

Vítězslav Nezval

Poema

Bylo to jednou z jitra v neděli,
Nanyinka, které přezdívali Nelly,
šla trhat zelí, zelí, zelí.

Bylo to zelí – nebo bolehlav.
Dopitá láhev. Deset černých káv.
Rodí se báseň. Haf, haf, haf.

Zavřená kniha. Otevřený hrob.
Doluji verš jako zlatokop.
A košíček je trop, trop, trop.

Pyrotechnika

Francois Villon

Balada o couravé Nandě

Lisetko, Žando, Marvelli,
Fanetko, Káčo uličnice,
páteři, žáčci nesmělí,
namalované krasavice,
stírejte slzy, palte svíce.
Zní poslední má serenáda.
Couravé nandy není více –
vzpomeňte na ni, na neřáda.

Ty její horké pocely,
ten žár, když vzkouzla do světnice,
a vyváděla v posteli,
žes zapomněl i na štěnice.
To byla k sakru milostnice.
A měla vám mě holka ráda.
Byla jak burtskej ořech v mlíce –
vzpomeňte na ni, na neřáda.

Zrovna minulou neděli
vyšla, jak byly tyhle hice,
pytlačit někam do zelí.
Přišel tam Pepík, zblejsk ji v trice
a dal jí košem do palice.
Chudinka, byla ještě mladá,
zhasla hned jako malá mšice –
vzpomeňte na ni, na neřáda.

Poslání:
Nožičky měla gazelí,
široké boky, úzká záda
a teď je, chudák, s anděly –
vzpomeňte na ni, na neřáda.

Ratata bum

Nanda se
pro večeri

Loupežník v zelí

na ni tam číhá.

Tma je
všude.

Rozlámal košík.

Přes pole

Krasnoarmějci

Přilehnou k líčku

zadrhnou kulaku

Za všechny,

Za krásu dychtivou

kluci.

Kdo je tu pánem,

velí?

komisař rudý

hromy

třeskly,

krade.

drzý,

smělý,

Rozkop jak smetí.

zleva

levá

levá

letí.

na políčku,

kol hrdla smyčku.

za Rus,

za Revoluci.

bubnujte

kdo tady

rozkročen

v zelí.

K a f e E v y H r u b é

Foto
Kateřina
Rudčenková

M ů j k á m o š

„Bože jeď, jeď. No tak šlápni na to.“

To je snad na truc. Zrovna teď. Proč se vleče tak pomalu. Hlavně klid. Jede úplně normálně. Jako jindy. To mi jenom tak přijde, protože ukrutně spěchám. Kruci zase semaforey. No tak lup, naskoč hrášku, ať můžeme dál.

m e t á l

Ještě, že vidím na hodiny. Alespoň si spočítám, jak dlouho trvá cesta tam. Až dojedu, dojde mi, kolik času budu potřebovat nazpátek. Tak frč. Proboha jen frč.

Jak se to mohlo takhle pochroumaně zvrhnout? Musela jsem být úplně mimo. Jiný vysvětlení není. Nenabízí se. Na řece bylo přece tak krásně. Staří bardi a já. Nikdo jiný už tam ani nechodí. Snad o tom ostatní ani nevědí. Anebo vědí, ale prostě by je to nenapadlo. Jít se vykoupat na řeku. Žádný velký plavání. Člověk se může jen zvolna ponořit do ledové vody a nechat se chvíli omílat proudící řekou. Dneska tam byl chlap, který se zchlazoval rovnou spolu se svým pivem. Všichni rozmlouvali volně, plynně. Kolem hučely vlnky. Jeden z protější stráně, druhý po vysokém mostě zleva. Vodou šibovala osmiveslice. Městské koupání na řece za městem.

To snad není možný, že tady po rovince jede dvacet. Vždyť tady by to mohl pořádně rozkalit. Zatím deset minut. Odhaduju, že jsem v půlce. Tak nanejvýš.

Kousek nad pravým břehem řeky se táhne topolová alej. Dlouhá, krásná. Někdo říkal, že je vidět i z letadla.

k o r z o

Seděla jsem na jedné ze dvou laviček na začátku aleje a sledovala kmitající rolery. Hodnotila styl jízdy, volbu trikotu. Prý je nejdůležitější držet kolena blízko u sebe. Aby se člověk nerozplul do stran.

Zase stojí. Nechci ani domyslet, co se stane, když to nestihnu. Je docela možný, že mi to nevyjde. Jestli počítám správně, čeká mě ještě pět zastávek. Stavěli jsme už šestkrát. Dohromady je to třináct. Teda jedenáct. Probůh mně už to ani nemyslí. To bude ze stresu. Mám ho úplně jasně.

z p r a ku

Jeden hošíček je u sebe nedržel. Nohy se mu rozcapartily každých pět kroků. Jeho tatík ale nedal jinak, než že to vezmou celé ještě jednou a pak vrchem. Malý jezdec vyšvihl celkem obstojnou otočku a znovu se rozjel. Držel se statečně. To vrchem určitě znamenalo kolem hospody. Aby tatka jedno dvě loupnul, než dorazí domů. Tady už to pomalu přicházelo. Cítila jsem příjemné svrbění v zádech a žízeň už se hlásila.

h l a d i l a

Teď mi to ale může být jedno, jestli mám žízeň nebo co. Všechno kolem sálá vedrem. Jediný co vím je, že to prostě musím stihnout. Za chvíli začne akce. Zbývají tři stanice. Pak zastaví a já se vyřítím ven. Určitě začnu zběsile utíkat. Musím. Ale co když tam ten člověk, co na mě má čekat, nebude? Nemysli na to holka, nemysli. Máš na to. Sleduj čas. Kruci ten řidič snad stojí imrvéře na brzdě.

Bývá vlastně smutno v těch podvečerech, co byl dnes. Fungují na oko tak, jak mají. Všechno vyhlíží v pořádku. Řeka, koupání, chůze, nálada.

l a j n a z a l a j n o u

No, tak teď máš vzrůšo. To jsi chtěla? Hlavně z toho nedělej dráma. Však co. Teď jedeš, přijedeš tam, kam máš, vyzvedneš to, co máš a vrátíš se. Čas neběží pozpátku. Víš přece, jak dokážeš tyhle situace vybudit. Všude vidíš velblouda. Spíš se konejši tím, že to klapne.

t i c h o

Lidi okolo ani nevnímám, cestu ano. Tu vnímám. Jak neběží. Sleduju, jak naskakují minuty na digitálu. Hlavně nezapomenout držet kolena blízko u sebe.

V rozjímání jsem pak z aleje zamířila k nádraží. A tam byla. Malá, se zahrádkou. Dva druhy piva. Dala jsem si to oblíbenější. Číšník byl krapítek vycukanej, ale u takového podniku se ani není čemu divit. Patří to k situaci. Ani nevím, kdo z nás dvou ji přestal sledovat první. Není možné, abych to byla já. Ráda věci kontroluju. Zkrat přišel, když jsem začala o moři.

n e č e ka n e ě

Bývá vlastně smutno v těch podvečerech, co byl dnes. Fungují na oko tak, jak mají. Všechno vyhlíží v pořádku. Řeka, koupání, chůze, nálada.

A teď tady tvrdneš v tramvaji.

z á m ě n a

A honíš se, co můžeš a přemlouváš, ať neplašíš. Vždyť je to okoukaná situace. Sedneš do hospody, piješ, pozoruješ. Objednáváš. A najednou zjistíš, že nemáš prachy. Ani floka. No co, zavoláš kamarádovi, však on tě založí. Pak v klidu zaplatíš a jdeš. Zasměješ se. Dobrá historka. Ještě si dáš jedno na veselou cestu domů. Tak to by přece šlo? Jo, ale tebe rozčiluje ta bezkontrola. Vždyť tyhle věci obvykle sleduješ. Víš co máš kde po kapsách. Co si můžeš dovolit a co už ne. A teď jako bys měla okno. Kdes byla?

m o ř e

Fakt se dost divím, že mi to docvaklo. A včas. Pila jsem a najednou se objevilo - ty na to přece nemáš. Zatmělo se mi. Pak naskočila jediná myšlenka. Musíš hnedka vstát a běžet někam pro prachy. Zaplatit. Hlavně to zaplatit. Vystřelila jsem jak blesk. V tý hospodě měli otevřeno do osmi, byla půla. Když všechno dobře půjde, stihnou to. Ještě, že se člověk může na někoho spolehnout. Půjčí mi prachy a já to zajedu hned zpátky zaplatit. Je to v presu, ale půjde to.

Konečně. Zastávka u náměstí. Čas mám dobřej. Běžím, však jsem si to řekla. A kámoš na smluveném místě fakt stojí. Dodržel slovo. Klapne to.

„Čau, proboha co tak letíš?“

„No nazdar. Jsem ráda, že seš tady.“

„Tak co jsi to potřebovala?“

„Ale nic. Jenom jsem si tak říkala, že jsme se dlouho neviděli a že bychom mohli třeba zajít někam na pivko.“

Piotr KA

Zahraniční
host 2

Bezdomovci

Narozen 1973, studoval filozofii a psychologii na Univerzitě ve Varšavě a na Karl Eberhardts Universität v Trevíru. Publikoval několik povídek v literárním tisku. Byl oceněn v konkurzu mladých dramaturgů Varšavského centra kulturního vzdělávání. Bydlí ve Varšavě. Ve volných chvílích amatérsky rozvíjí polsko-české kontakty a internetový časopis BOHEMA.

Varšava se se mnou loučila smradem Hlavního nádraží a šamanským tancem jakéhosi bezdomovce na nástupišti. Ve své růžové čepičce a huňatém umělém kožichu vypadal, jako by seběhl rovnou ze scény absurdního divadla. Celým jeho majetkem byla dětská káča. Tulil ji k sobě jako milované zvířátko. Vlna lidí se vylila z vlaku, zavířila po nástupišti a zmizela, ale pobuda přidřepnul a začal pečlivě roztáčet káču. Rytmicky pohyboval kovovou ručkou hračky. Jako by pumpoval kolo neviditelného vozíku. Když se k nástupišti přiblížil další vlak, ze kterého se vysypali lidé, bezdomovec mrštil káču přímo pod nohy přibíhajícího davu. Sledoval vířící hračku, tleskal a nahlas se smál. Stejně dobře se bavili i okolní diváci, kteří stáli kolem a přihlíželi tomu divadlu jednoho herce. Ale on si z jejich smíchu nic nedělal. Plný soustředěnosti a důstojnosti znovu a znovu roztáčel káču. Ten bláznivý svět s věčným shonem, prodíráním v davu a nadáváním na opožděné vlaky šel úplně mimo něj.

Můj vlak se rozjel. Zasunul jsem okno a začal přemýšlet o tom, co mě čeká. Vídeň,

školení v centrále naší firmy, volné večery, chvíle oddechu.

Císařské město mě úvítalo podzimním deštěm a drkotáním ospalých tramvají, které zatáčely před nádražím Südbahnhof. Všechno mělo něco do sebe. Jako zdrženlivý úsměv rakouské kolegyně, která pro mě přišla na nádraží.

- Andrea - představila se lehce chraplavým hlasem vášnivě kuřačky. Hned se mi zalíbily její blond vlasy, které jí spadaly na ramena jako teplé světlo. Po školení, na kterém se mi - Polákovi - vídeňští rodáci vyhýbali jako nákaze, přišla Adrea ke mně a poklepala mi po rameni.

- Nic si z toho nedělej. Vídeňáci jsou takoví. Všichni o nich říkají, že jsou grantig. Nosí nos strašně nahoru. - usmála se a dala mi svoji vizitku. - Až budeš mít chuť někam si večer vyjít, tak zavolej.

Zatraceně, Vídeň se mi čím dál tím víc líbila! Škoda, že jsem přijel na tak krátko. Mohlo by to být zajímavé. Vyčetl jsem to z hladových očí Andrey. Večer jsme se sešli v mexické restauraci dále od centra. Andrea mi vyprávěla o své výpravě do Mexika, ale

já jsem sjížděl očima po její tváři, ústech a prsou, jejichž neklidnou přítomnost prozrazovalo vlnění přiléhavé halenky.

- Jela jsem do Mexika fotit. Kdybyš jen viděl to slunce, ty barvy, zamiloval by ses do té země. Nebyl jsi tam? Bože, to je úplně jiný svět! Nejsměšnější bylo, že jsem neuměla ani slovo španělsky, když jsem tam jela. Byla jsem odkázaná na pomoc cizích chlapů. A víš co to znamená v tamté kultuře? Když má žena dluh věčnosti u macho, musí s ním jít do postele. To je pro ně tak přirozené jako pro nás říct: děkuju. A já jsem jim říkala děkuju a platila penězi.

Andrea se mi líbila stále víc, ale přijel jsem do Vídně ani ne na čtyři dny a chtěl jsem vidět ještě jiné základy toho města. Hlavně mě to táhlo do Kirche am Steinhof. Kostela v areálu blázince. Hned jak jsem si o něm přečetl v průvodci, řekl jsem si, že tam musím jet. Vidět na vlastní oči to místo, kde se setkává šilený Bůh, který na darmo hledal na zemi porozumění, s bláznou - posledními svobodnými lidmi naší doby. Vybavil se mi před očima šaman z Hlavního nádraží, který u příležitosti mého odjezdu předvedl tu komedii s káčou. Zajímalo by mě, co teď dělá? Poslední mystik v davu drobných spořilů a byrokratů...

- Wie komme ich zur Kirche am Steinhof?
- zeptal jsem se prvního člověka, kterého jsem potkal, když jsem vystoupil z autobusu na pahorku Steinhof. Velký, urostlý muž v bílém pracovním plášti se na mě znuděně podíval. Svým mohutným krkem a širokými rameny spíš připomínal řezníka než ošetřovatele.

- Sto metrů rovně. A potom vlevo a celou dobu do kopce.

Blázinec byl jako horské středisko plné smrků a postarších penzionů. Zvědavě jsem se rozhlížel. Udivovalo mě nepřirozené ticho, které znělo v uších jako chvilková pauza mezi šilenými akordy. Nějaké nenormální v tom blázinci, pomyslel jsem si a málem

puknul smíchy. Ale rychle se mi přestalo chtít smát. Po zamračeném nebi se rozlehlo zahřmění a z nenadání zapleskal úlevný déšť. Sakra, že jsem si nevezl deštník! Déšť mi stékal po vlasech, poléval brýle a měnil svět do rozmazaných fleků bez kontur. Toužil jsem jen po tom, abych se mohl schovat někde pod střechem. A v tom jsem uviděl ten kostel. Jak se vynořuje za štíhlými smrků. Rozložitý a majestátný jako velká loď, která vplouvá do přístavu. Nejvíc bila do očí jeho mohutná kupole, pokrytá bledě zelenou měděnkou. Omšelá jako stará helma. Udivilo mě, když jsem viděl skupinu turistů, kteří čekali na terase před kostelem jako na vznášejím se kapitánském mostku. Mísťto aby vešli do kostela, kryli se pod strakatými hříby deštníků.

Zatlačil jsem do těžkých dveří. V přední kostela na mě spadl jakýsi hlas. Měkký jako chmíří. Andělský šepot, který vyplňoval echem celý kostel. Bože - vyjekl jsem to příliš užívané slovo - určitě je mše. Mše pro bláznou! Proto ti turisté zůstali tam venku... Už jsem se chtěl vrátit, ale energické trhnutí za rukáv mě vrátilo do reality.

- Whumbahanzich Schilling! - křikнула mi do ucha čilá, vysušená stařenka. O co jí jde? Sundal jsem si mokré brýle a podíval jsem se na její tvář s rozmazanými rysy. - Fünfundzwanzig Schilling!

Aha! Chvilí jsem stál oněmělý. Zaskočený tím náhlým útokem. Ale rychle jsem zareagoval a sáhl pro peněženku. Tady v obchodě s kříži a svatými figurkami, kde vstupenka stála 25 šilinků. Zvuk mincí mi vrátil sebejistotu. Nic nedává takovou sebedůvěru a důvěru ve vyšší hodnoty jako plná peněženka.

S čistým svědomím jsem mohl vejít dovnitř a oddat se působení vzorně bílého interiéru, který vyplňoval šepot hlasu tak příjemného, že nemohl vycházet z úst člověka. Zvenku se kostel nezdál tak velký. Mhouřil jsem oči a snažil se prohlédnout si muže, který stál uprostřed schodů, jež vedly k oltáři.

- ...und die Engel - říkal hlas anděla, ale zbytek slov se spíjel do nesrozumitelné pěkné melodie. Všichni ti blázni, na které jsem se díval, elegantně oblečení - vůbec ne v pyžamu, jak jsem si to představoval - poslouchali tu mši jako zhypnotizovaní. To musí být nějaký prorok, pomyslel jsem si s obdivem.

- ...und die Engel auf der linken Seite... - po zaznění slov muže se všechny hlavy otočily ve směru, který ukazovala zdvižená ruka řečníka. Pomalu jsem začínal rozumět, že tématem andělského kázání jsou barevné vitráže. A že to není žádné kázání.

Průvodce ještě chvíli mluvil, až konečně klesl hlasem a odevšud se na něj sesypala lavina brav. Až jsem se otrásl. Turisté se zvedli z lavic a část z nich přiběhla k průvodci, ale zbytek začal se spěchem opouštět kostel. Jako by se báli, že pro ně nevystačí Vídeň, kostely, pivo, řízky, bordely, hospody, diskotéky, taxíky, kina, noviny a obchody se suvenýry.

Sedl jsem si na zahřátou lavici a díval se, jak se kostel stává čím dál tím víc prázdný. Stahoval se jako balón, ze kterého utíká vzduch. Vyprazdňoval se a stál bez hnutí, jakoby se zastyděl za vlastní neužitečnost. A já, ačkoli jsem už dávno zapomněl slova kostelních modliteb, jsem se najednou cítil nějak hloupě. Dokonce jestli někdy někdo bydlel v těch zdech, pomyslel jsem si, už ho dávno vyplašila ta brava, dupot a křik lidských tlup, která útočí na oltáře. Ne náhodou ho malíři na obrazech ukazovali jako holubici. Byl plachý a bez domova jako pták. A my, lidé, jsme už dávno vybili v lesích divoké ptáky. Otrávilí jsme vodu i zem. Znesvětili jsme tuto planetu. Něco mě lákalo, abych vstal a zavolal: „Kde on je?! No, kde?!“ Ale chyběla mi odvaha. Lidé by na mě koukali jako na blázna. Jako na praštěného vandraka, který si hraje s dětskou káčou na veřejnosti.

Tiše jsem seděl na lavici a tisknul v ruce zapařeně brýle.

KSČ včera a dnes II.

2. Dnes

V minulém čísle jsme slíbili, že s Dobrou adresou prožijete Rudé léto. Aspoň v rubrice historie. Mluvili jsme už o knize Jiřího Pernese o komunistických prezidentech a o sborníku Zdeňka Kárníka a Michala Kopečka o bolševismu, komunismu a radikálním socialismu u nás. Tedy zabývali jsme se komunismem včera, tentokrát se zaměříme na komunismus dnes a možná zítra...

Zdá se, že současní historici a politologové mají před komunisty jistoty ostych. Ucelené dílo od jednoho autora mapující historii nebo současnost komunistického hnutí po roce 1989 nevzniklo. Jistými náznaky byly práce už zmíněného Jiřího Pernese a reedice disertační práce Jacquese Rupnika. Inspirativní náměty a texty se ale nacházejí také ve sbornících, do kterých editoři řadí drobné práce hned několika autorů.

Jedním z takových sborníků je ten, který Vít Holoušek a Lubomír Kopeček nazvali *Rudé a růžoví*. Spolu s dalšími autory v něm mapují transformaci komunistických stran střední a východní Evropy po roce 1989 (Ukrajina, Bulharsko, Čechy, Slovensko, Polsko, Maďarsko, Litva a bývalé východní Německo) a také cestu italských komunistů k Demokratické straně a Levicovým demokratům. Ve všech popsaných společnostech mají komunistické strany (ať už v jakémkoli stupni transformace) své pevné místo. Autory příspěvků zajímalo, jakou roli ve svých národních společnostech jednotlivé levicové strany měly, mají a proč.

Ve většině zemí, včetně Polska, Maďarska, Litvy a dalších, komunistické strany po pádu socialistických režimů představovaly jedinou alternativu pro levicové voliče. Sociálně demokratické strany v těchto zemích buď vůbec neexistovaly, nebo nemohly navázat na tradiční sociální demokracii. V Čechách sice socialisté po roce 1948 splynuli s KSČ, ovšem od jara 1968 a následně od roku 1989 se snažili o obnovu své samostatnosti. Ta se jim krátce po 17. listopadu podařila a stali se variantou pro levicové voliče. V ostatních zemích východního bloku vstupovali komunisté do prvních svobodných voleb jako jediná výrazně levicová možnost. Pokud si exkomunisté chtěli udržet vedoucí místo, pojali jako jedinou cestu transformaci.

Značný vliv na podobu transformace v jednotlivých zemích měla forma revisio-

nismu, na jaký se zmožily, když ještě byly pod kuratelou Moskvy. Zatímco Polsko a Maďarsko autoři řadí k režimům národně-konsenzuálním, Čechy a Slovensko patří do kategorie byrokraticko-autoritářských režimů. Polsko a Maďarsko tedy představují společnosti, kde se odpor proti komunistům do značné míry projevoval mimo strukturu komunistické strany, v národě (př. masové polské odborové hnutí *Solidarita*, podporované vlivnou katolickou církví). Litevská komunistická strana se dokonce už před pádem režimu v rámci SSSR dopracovala do postavení opozice vůči KSSS.

V Československu, s jistou generalizací, se alternativa proti KSČ nikdy neprosadila mimo její vlastní struktury. Reforma či změna komunistické společnosti se zde měla odehrát v licenci komunistů. Alternativní hnutí mimo řady KSČ bylo omezeno na úzké a společensky shazované skupiny katolíků, chartistů, spisovatelů či vysloužilých letců RAF a jiných mučků. A tak se polské, maďarské a další komunistické strany po pádu dřívějšího režimu mohly reformovat, neboť společnost se v prvních letech jednoznačně distancovala od levice. U nás byl vývoj obdobný, ale vznikem sociální demokracie vznikla už zmíněná alternativa, která v důsledku nenutila české komunisty, aby začali uvažovat o své transformaci. Naopak vsadili na konzervativní publikum a následně dnes těžší z toho, že na rozdíl od maďarských a polských exkomunistů, oni ještě nemuseli převzít vládní odpovědnost, těžší tedy z výhod permanentní opozice. Dlouhodobá izolace českých komunistů, jak autoři sborníku naznačují, nakonec vedla k tomu, že KSČM zůstává, společně s ruskými, ukrajinskými a běloruskými komunisty, jedinou exkomunistickou stranou, která ještě nezhodnotila svou historii. Ostatní komunistické strany začaly se svou transformací ve chvíli, kdy se ocitly v blízkosti politické odpovědnosti. České komunisty toto ještě nepotkalo.

Stať o KSČM zpracoval Miroslav Mareš. Připomíná v ní, že kromě KSČM u nás postupně existovaly další levicové až komunistické strany, které se spojovaly a dělily, až zanikly. A tak se na parlamentní půdě dostala jen dnes vládní sociální demokracie a tradičně opoziční exkomunistická a nereformovaná KSČM. Mareš si sice plete Zdeňka Mlynáře s jeho synem Vladimírem a rozvádí těžko doložitelné teorie o snahách StB a KGB o paralelní, na Jakešovi nezávislý vývoj v listopadu 1989, ale navzdory tomu je jeho práce, stejně jako sborník Rudí a růžoví, v dalším hodnocení komunistické transformace jen stěží přehlédnutelná.

Mareš mimo jiné připomíná, že mezi dnes vůdčími postavami KSČM Miroslavem Grebeničkem a Miroslavem Ransdorffem, byla na počátku devadesátých let poměrně značná disproporce. Intelektuál Ransdorff patřil k Demokratickému fóru komunistů, které se pokoušelo KSČM transformovat zevnitř. Grebeniček naopak zůstal přesvědčen o nutnosti stranu konzervovat. Právě tato různorodost dává tušit, že KSČM je sice netransformovaná, ale rozhodně nekompaktní partaj.

Sborník Rudí a růžoví na základě zkušeností z ostatních postkomunistických zemí dává tušit, že KSČM, i když se Miroslav Grebeniček tváří jinak, na své cestě k politickému uznání a praktické moci, jde také naproti své transformaci. Zvláště pokud se nespojí se sociální demokracií, ale bude, tak jako už několikrát, spolupracovat s některou z občansko demokratických stran.

Martin Groman

Rudí a růžoví. Transformace komunistických stran. Vít Holoušek, Lubomír Kopeček (eds.) Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, Brno 2002.

P. S. Léto bylo rudé, podzim zahájíme v salonech devatenáctého a počátku dvacátého století. Čestné pionýrské.

„To jsem já“ – popis sebe sama

Tak pravila profesorka jazyka českého při zadávání jedné z mnoha školních slohových prací.

Hrůzou mi vstaly vlasy na hlavě, protože popis byl vždycky moje Achillova pata. Nemám na něj zkrátka buňky, nedostal se mi pod kůži. Ale co naplat, vzít nohy na ramena jsem nemohl, tak jsem raději svažtil čelo a lámal si hlavu, co tam napíšu. Tužil jsem, že něco podobného přijde, protože mám na tyhle věci nos, ale doma jsem samozřejmě nehnul ani prstem.

Vůbec mi to nešlo od ruky. „Vypadám jako kost a kůže...“ psal jsem, ale tužil přitom, že nemám zrovna obratný jazyk. Před mnou, jako na dlani, seděla spolužačka, do které jsem byl tak po uši zamilován, až se mi zapalovala lýtka, a pro kterou bych udělal, co bych jí na očích viděl. Měla tyhle slohovky v malíčku (zatímco já ani co by se za nehet vešlo), tak jsem ji poprosil, aby mi podala pomocnou ruku, ale ukázala mi záda. Ať si trhne nohou, prosit na kolenou ji nebudu! Myslí si, že jsem střevo, co se jí věší na paty. Vlez mi na hrb!

Tak jsem se musel držet zuby nehty sám. Vzal jsem si k srdci radu rodičů, že kvůli jednomu špatnému slohu si přeče nohu za krk nedám, zvlášť když mi zrovna tahle profesorka po krku jde. Prý jí hýbu žlučí. Já sice nejsem padlý na hlavu, abych si chtěl s učitelkou vjet do vlasů, ale hrbít

hřbet před ní tedy taky nebudu. A jelikož nemám žaludek na to, abych jen koukal, jak do všeho strká nos, tak holt někdy otevřu pusou, a pěkně od plic jí řeknu, co si o tom myslím, hlava nehlava. Což ona nepřenese přes srdce, a proto mi hází klacky pod nohy.

To platí obecně. Nejsem ten typ, co, když vidí nějakou nespravedlnost, drží jazyk za zuby či nanejvýš pozvedne obočí, ale nehne ani brvou (i když se přiznám, že dodnes přesně nevím, kde tu brvu mám a jak se s ní hýbe). Když mám něčeho po krk, nebo dokonce plné zuby, tak obvykle bouchnu pěstí do stolu, i když hrozí, že si rozbiju nos.

Nečekám, že mi štěstí spadne do klína, proto se snažím, aby mi šance příliš neproklouzávaly mezi prsty. Všechno si rád vyříkávám tváří v tvář, i když z některých názorů jiných lidí jdu do kolen. Nesnáším, když se mi nějaký bezpáteří jedinec snaží hodit na krk něco, v čem má sám prsty, aby mohl říct, že má čisté ruce. Snažím se chodit všude na chlup přesně, ale někdy se stane, že mi to o prsa nevyjde. Rád se směju, až se za břicho popadám. Můžete mě tak poměrně často vidět s pusou od ucha k uchu, kterak se plácám do stehen.

V tomhle smyslu jsem to všechno sepsal. Není těžké uhodnout, kam mě profesorka s prací poslala.

Honzy Hanzla

Sex!

Vraždy!

Plyšáci!

Podobrazník...

Štefan Švec

Spirála,

aneb

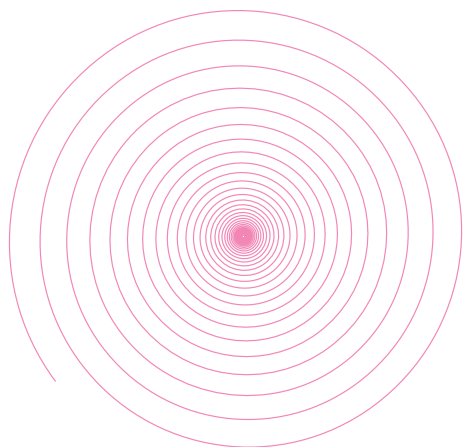
tříkrát nic tříkrát jinak,

tré všeho v trojí vznešenosti a trojné adherentně
expresivní sémantické pole jako komunikační klubíčko

Motto:

V každém velikém tvůrčím díle, v každé skutečné knize knih, v životní práci každého opravdového umělce, věštce či vědce se dá najít odpověď na každou otázku, či chcete-li motto ke každé z těch hloupostí, které od základů převracívají náš život. Jen proto je důležité psát pod motta jména.

Štefan Švec

Prolog

Spirála" je pokusem říci třemi různými způsoby třikrát totéž, tedy „to, že je možné říci třikrát totéž. Je to její jediný účel, žádný jiný nemá. Třemi způsoby, třemi diskurz, jimiž se o to pokouší, jsou diskurz „náboženský“, diskurz „vědecký“ a diskurz „poetický“. Práce vychází z teze, že tyto tři diskurz jsou v jakémkoliv užívání jazyka zásadními, pokládá je za předpoklady všech diskurzů ostatních a snaží se prezentovat názor, že každá velká, důležitá a základní myšlenka (od astrologie přes strukturalismus až samotný účel této práce – to vše je pokaždé založeno na myšlence jediné!) je zároveň vědecká, náboženská i poetická.

Práce, vědoma si nezměřitelné šíře svého tématu, uzavírá se do spirály. Spirály, vymezující se z nepodchytilné okolní skutečnosti, spirály, jejíž jednotlivé části odkazují jedna na druhou v hadovitě, spirálovitě návaznosti na několika úrovních. Práce se (podobně jako geometrická spirála, narýsuje-li její půdorys) může jevit jako kruh, ale ve skutečnosti má směr, stoupá, jakkoliv nelze přesně říci, který její bod je výš než jiný, protože vzhledem k nekonečné nedosažitelnosti ideálu (bodu, k němuž míří), je měřit vzájemnou výšku bodů nerelevantní.

Prezentací myšleného matematického modelu práce byl učiněn neúspěšný pokus trochu zatemnit její cíl, zmíněný již výše. Cílem práce skutečně není nic jiného než napsat práci samu o sobě, práci, která je svým vlastním předmětem. Text je plný zřetelných i méně zřetelných odkazů, ne však odkazů mimo kontext práce. Práce se pokusila uzavřít sama do sebe a existovat nezá-

visle na vnějším (odborném i ostatním) světě. To je samozřejmě nemožné, ale práce mimo jiné dokazuje, že budete-li něco tvrdit dostatečně vehementně, může být pro ostatní alespoň inspirativní zamyslet se nad tím, jestli to náhodou není pravda.

Absolutní sebeuzavřenost a vnějšková bezúčelnost celé práce je ironickou metaforou, která se svým způsobem pokouší naznačit situaci, v níž se všechny tři užití diskurzů přinejmenším z určitého úhlu pohledu nacházejí.

V neposlední řadě je potom práce pokusem užít různé typy parodie konkrétních textů, ukázat sedm (3 + 3 + 1/v diskurzu vědeckém/) odlišných způsobů, jak se dá s cizím textem nakládat, potřebujeme-li ho využít k vlastním účelům. Ve vlastním vnitřním kontextu práce ovšem žádný takový pokus neexistuje a neplatí.

Autor Spirály si je vědom toho, že ještě ani zdaleka neproklí ke všem hloubkám a tajemstvím tří diskurzů, s nimiž si pohrává. Alibisticky se hájí tím, že mu nejde o nějaký skutečný „vědecký“, „poetický“ či „náboženský“ diskurz, ostatně není si jistý ani tím, že něco takového vůbec existuje. I tři názvy diskurzů jsou vlastně metafory, sloužící možná jen k vyjádření různých druhů autority textu. V náboženství je text otec, náčelník a šaman, ve vědě učitel, lékař a kartograf a v poezii kouzelník, zpěvák a kolotočář dohromady (při vědomí prolínivosti všech devíti zmíněných rolí). Omlouvám se, ale pokusy popsat druhy a role autority textu jinak skončily ještě tragičtěji.

1)

Božská komedie (Stať)
(Tibetská kniha mrtvých)

Zpěv první

Dnes provázet vás budu sladkou poutí,
v níž províříme tancem slov a plesem,
jenž rejem masek věru nezarmoutí
a nezkříví vám hladké líčko děsem.
Tré tanečnicků protočí se sálem
– a nemusí být každý Harapesem,
by jeden za druhým, jak vítr málem,
vám ukázal, co tancem dá se říci
– že společně ve víru nebývalém
tři mohou tančit slovní tanečníci,
a že i každý sám se vírem stane,
ač za sál má jen knihu, stůl a svíci.
Snad namítnete s hněvnou tváří: „Pane,
svět nezná toho jediného tance,
je nemožné a hříšně nevidané
zvát v jedno kolo kraba, kur i kance!“
Ba je to tak, a pravdu má, kdo cílí,
však já jsem pánem ve své vlastní bance
a nespláčete, sečkáte-li chvíli
v sále kde tančí tré týž tanec tvorů
neb hudebníci pro ten účel pílí
a tanečníci z vděku kynou sboru.
– A jistě dají zase průchod vášni
jenž vynese je na potlesku horu,
vždyť každý z nich je v tanci svém tak zvláštní,
a každý volí k tanci jiná slova,
a diváci, ti kati sálů strašní
je obdivují pokaždé zas znova
a povrhujíc jimi milují je...
Ať prvního – jenž veršíky své snová
kol klínů dívčích, snů a něžné šije,
– jenž kancem je a obskakuje spící.
Ať druhého – jenž utrácet zná zmije
a hříšníky a psy a nevěřící
– jenž krabem je, vždyť třeba sůl ho žere
a horký vzduch mu troud nadělá z lící

on stále dál za sluncem svým se dere.
Ať třetího – jenž mumlá světodějně
a za svět zná jen to, co rozebere
– jenž kurem je, neb hrabe se i v lejně.
Ty všechny tři zná sál, před kterým víří
– snad sály jsou, kde vypadají stejně,
kde vidět krapsi jsou a prasopýři
– však sál, jenž tleská zde už dávno pozná
své tanečníky, tance a svá slova,
někdy snad kouzelná či moudrá, jindy hrozná,
však vždy jen ta, co sám v svém srdci chová...

Rámájana (Závěr)
(Genesis)

Válmíki byl synem božím,
miláčkem u božských trůnů,
stal se moudrým, svatým mužem.
Svět byl sálem Válmíkimu.
Spatřil světec hejno ptáků,
hejno sluk, jenž poletuje,
polétává, pousedá,
tu druh k družce, družka k druhu.
Světec patřil na to hejno,
protřel oči, sklonil hlavu
a těmito slovy pravil:
„Jaký je to bujný tanec,
jaký zmatek, jaký šumot,
rozverný a švitořící,
sám se sebou spokojený!
Taková je celá země,
takový je ráj i peklo,
dvanáct světů temných duchů,
také tolik jasných bohů.
Vše je v jednom velkém kole,
které vlastním tancem krouží,
samo sebou ustavené,
samo sebe laskající.“
Poté světec poodešel,
uzřel zlatou bránu světa,
vstoupil do ní bos a nahý,
– moudré oči světem vládly.
Stvořil světec sobě lesy,
louky, moře, zvěř a ptactvo,
velká města, domy, knihy.
Naposledy stvořil ženu,
stvořil sobě Sítu krásnou,
požehnanou, vlahých očí,
zubů bělejších než svánpi,
sladkých rtů a jemných vlasů,
do nichž květiny si pletla.
Bylo dobře Válmíkimu,
neurčil nikdy slzu,

svět jeho byl požehnaný,
uzavřený branou zvenčí.
Tu se jednou temnou nocí
vrací světec nocí k ženě,
plnou torbu ptáků ahra,
přes rameno s kancem statným.
Tu popatří na svá města,
na své lesy, na své hory,
vše je kolem převráceno,
domy hoří, stromy kvílí,
moře vrací trosky lodí,
zvěř se k skále strachy krčí,
města leží rozkotána,
lid je pobit nebo pláče.
Válmíki už v hněvu chvátá,
v očích bouře blesků zuří.
Zkontroluje zlatou bránu,
brána pevně uzamčena.
Obrací se zpátky k světu,
vidí Sítu ubřečenou,
kterak k němu chvátá nocí,
bílé roucho potřhané,
štká a v kleku padá před něj,
vzývá ho a takto praví:
„Muži můj, můj silný strome,
skálo má a sne mých nocí,
to jen já si pomyslila,
kterak svět tvůj je tak prostý,
že by mohl být nám sladší,
bohatší a nádhernější.
Jen jsem na to pomyslila,
hned se zvedl mocný víchr,
zpřevracel ty mocné stromy,
šířil oheň, vyrval skály,
ničil města, bořil domy,
rozlítil i velké moře,
svaté nebe, mocnou zemi,
přivolal zlé nájezdníky
do měst plných žen a dětí.
Nevím, drahý, jak se trestat,
jak odčinit strašnou vinu,
že jsem svět tvůj poničila,
představou tou světa svého.“
Válmíki jen poodešel,
hněv se tišil, bouře hasla,
za šest dnů a sedm nocí,
vrátil se k slzící Sítě.

Takto mluvil k ženě světec
o světě a její vině:
„Svět je pouhým naším světem.
Je-li zbořen, měl být zbořen.
My pojďme teď do jeskyně
za závěsy neprůsvitné.“
Když to světec klidně pravil,
uspal slovy slabou ženu,
poté ji vzal do náruče
a prošel svou zlatou branou.
Tak Válmíki i svět zmizel,
zmizel a víc nebylo ho.

Babička (Úvod) (Korán)

Dávno, dávno již tomu, co babička posledně se dívala do milé mírné Barunčiny tváře, co zulíbala to bledé čílko, plné vlásků, nahlížela do modrého oka, v němž se jevilo tolik dobroty a lásky, dávno tomu, co posledně vnučce žehraly staré její ruce! – Není více dobré Barunky! Dávno již odpočívá v chladné zemi!

Babičce ale neumřela! – Obraz její otisknut v buši babiččině s veškerou svojí barvitostí, a dokud zdráva zůstane, dotud bude žít v ní! Kdyby spiritismem mistrně vládnout znala, oslovila by babička milou Barunku jinak, ale nástin tento, pérem vyvolaný – nevím, nevím, jak se komu zalíbí!

Babička dětem začasť říkávala: „Třemi diskurzy, jimiž se náš svět jako sémantické pole definoval, byly diskurz literární, diskurz náboženský a diskurz vědecký. Mnoho-liž jsem se vám o tom nenavyprávěla?“

„I navyprávěla, babičko,“ pravila Barunka a položila bradu na kolovrátek, „jde o to, mohli-li jsme si syntagmatický vztah mezi diskurzy nahradit v tomto konkrétním případě vztahem paradigmatickým.“

„Dobře si to pamatuješ. Já se vás co mužných už nedočkám, ale naděju se, že na babičina slova pamatovat budete,“ vzdychla babička pohnutým hlasem.

„Já je nikdy nezapomenu,“ šeptala Barunka, schovajíc tvář do babičina klínu.

Chlapci tu stáli mlčky, oni slovům babičky nerozuměli tak jako Barunka. Adelka pak, přítulic se k babičce plačtivě povídala: „Ale babičko, vy jste neumřela, vidíte, že ne?“

„V tomto světě ne. Byl definován jako nezávislý na kontextu jakýchkoli vnějších sémantických polí, systémů či struktur. Jeho zákony, podobně jako narativní syntax této mé promluvy, byly ustaveny v něm, a ostatní, nebyly-li s nimi kompatibilní, nebyly v něm relevantní. Proto nebylo třeba definovat přesnou terminologii. To vše mi bylo jednak vnuknuto ve stavu osvětlení, jednak je to výsledkem několika poměrně sofistikovaných úvah a jednak mě to docela náhodou napadlo,“ odpověděla babička Adelce, vroucně ji k sobě přivinouc. Mlčky tak chvíli zůstaly. Babička se zamyslela, děti nevěděly, jak začít. Tu slyšely nad sebou šumot křídél...

2)

Genesis (Rámájana)
(Závěr)

1. Na počátku stvořil Bůh sebe a zmatek
2. A zmatek byl sličný a bylo v něm vše a úsměv Boží vznášel se nad chaosem.
3. I řekl Bůh: „Buď ještě větší zmatek a buď třikrát!“ I byl ještě větší zmatek a byl třikrát.
4. A ač netušil Bůh, je-li to dobré, bylo dokonáno. I oddělil Bůh tři zmatky od sebe a v každém byl všechen zmatek.
5. Nazval Bůh zmatky jmény a učinil je obrazy všech zmatků. Byl večer a bylo jítro, den první.
6. Had pak byl nejchytřejším ze všech zmatených živočichů, které byl učinil Hospodin Bůh. A řekl ženě: „Takli jest, že vám Bůh řekl: ‚Všechno je zmatek!‘?“
7. I řekla žena hadu: „Zmatek jest vše.“
8. I řekl had ženě: „Nikoliv není zmatkem vše. Já ve světě svém si řádem vládnou, jakož i ustavit svět takový můžu, tak jako i ty i muž tvůj a potomci vaši, jakož i všechna zvíř lesní a polní, ryby mořské a ptactvo nebeské, hovada i všeliký zeměplaz hýbající se na zemi může, a svět ten je bez chyb, neboť i chyby jeho ustavit by musel ustavitel jeho.“
9. I nazvala se žena Evou a muže svého Adamem, a stvořila si svět podle hada a oděla se do něj. Byl večer a bylo jítro, den druhý.
10. I uviděl Hospodin Bůh Evin svět i popatřil, že Eva už není nahá a dal jí pohlavek.
11. Tehdy řekla Eva: „Není mi dáno světa, v němž bych nedostala pohlavku. A je-li, není možno jej najít či ukázat jej.“
12. I vyšli Eva s Adamem pod pohlavky z ráje a za nimi vyšli Bůh a had také tak a všichni poznali Evu jako ženu svou a zplodili s ní potomky, kteří zalidnili zem a ustavili mnohá království. Byl večer a bylo jítro, den poslední.

Korán (Babička)
(Úvod)
SÚRA 2

Určil

Ve jménu Boha milosrdného, slitovného

1 Rci: „Obeslali tři království ke srovnávání,
2 tré krajů bylo porobeno k rozlišování,
3 tři posli na třech koních zpěněných vyrázili k určování.“

4 A Pán pokynul svým věrným spočinout,
5 kraje zbylé co přilby podupané pomínout
6 a království zjevil umu a milosti
7 a království zjevil pravdy a povinnosti
8 a království zjevil moudrosti a dovednosti.

9 Tázal se kapky přilnavé,
10 neboť člověka stvořil z tekutiny vylité,
11 jež z místa mezi žebry a bedry proudí,
12 zda království jedině všechna tři nahradí?

13 Zda jedno za druhým co velbloudi na lávce stojí?

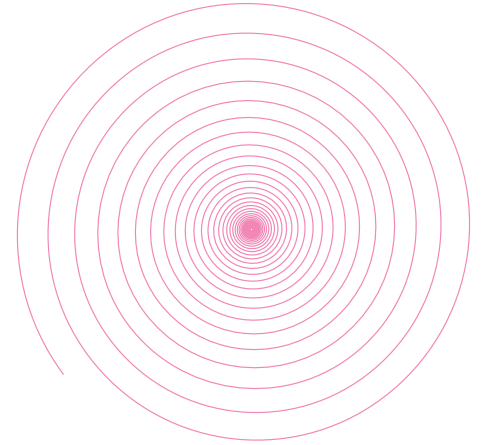
14 Zda z jednoho i druhého i třetího lze stejnou srst stříhat

15 a do oděvu stejného z té srsti se odívat?

16 Nač se navzájem vpytávají,
17 po zemi se plazí, odpověď hledají,
18 věštců se ptají, modly vzývají?

19 Tři království, tři jestřábí jeden o druhém mluví,

20 kdo skolí jednoho, všechny tři uloví!

21 Ve světě boha, Pána nebes a země a všeho,

22 Velkého a nevěřící a pochybovače zatracujícího,

23 svět světem ustavivšího a první stvořivšího

24 Nebesa a Peklo do něj nevpuštějšího,

25 sebou samým určeného

26 Taž se jich, zda vidí věci jiné

27 než Boha svého a tři království, tři cesty jím určené?

28 Jeho samého nad nimi stojícího a ohnivým zrakem je pozorujícího?

29 Na rozně rozžhavené je nabodávajícího a v plamenech jejich tukem je opalujícího?

30 Jeho samého nad nimi stojícího a ohnivým zrakem je pozorujícího!

31 Na rozně rozžhavené je nabodávajícího a v plamenech jejich tukem je opalujícího!

32 Ustaň v kreslení planých map svého obydlí!

33 Mnozí zemřeli staří a nevyslyšení, neboť jen popisovali

34 a slova veliká slyšet nestihli!

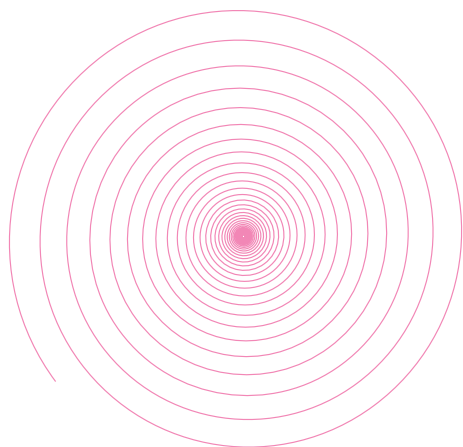
35 Koho Bůh určí, píše slovo vzácné.

36 Kdo s Bohem přemýšlí, píše slovo významné.

37 Kdo Bohu věří, píše slovo důležité.

38 Jen taková je kniha Boží,

39 věčná a o třech cestách do jediného města, třech královstvích pod jediným králem, třech písářiích jediného slova hovořící.

Tibetská kniha mrtvých (Božská komedie) (Stať)

ÓM!

Buď pozdraven šneku světa v trojí své podobě:
v podobě kruhu, jenž zavíjí se do sebe,
v podobě dutosti sloupu, stvořeného z jediné nití,
v podobě věže bez vrcholku, nejbližšího a vzdáleného na tři cesty
bez konce.
První tvá cesta Tušení nechť následuje ostatní co pes svůj ohon.
Druhá tvá cesta Zření nechť následuje ostatní co kapka své družky
ve víru
Třetí tvá cesta Zkoumání nechť následuje ostatní co vyvrácený ko-
řen korunu svou a kmen v srdci sloupového větru.

Tři cesty nechť vedou Jógina k jedinému Cíli, a každou z nich
tedy nazývej Bardo. Je nesprávné ptát se po Jsoucnu, či hůř po By-
tí Cíle, neboť Cíl je. Cíl všeho je, aby Cíl byl, a Cíl tedy je, ať k němu
Jógin přijde kteroukoli cestou. K jedinému Cíli vede cest jako chlu-
pů Muže Sněhu, jen tři cesty jsou světem určeny Jóginu. Ty cesty te-
dy nazývej Bardo.

Tři jsou Jóginyovy cesty k poznání Cíle, jež samo je Cílem, a ty
tři tedy nazývej Bardo. Nebuď překvapen, že cesty se liší povrchem,
neliší se Cílem. zvolíš-li Bardo tušení, tvé srdce naplní se prožitím
a ty pochopíš, že Cíl je Cílem. Zvolíš-li Bardo Zření, tvé srdce napl-
ní se pokorou a ty pochopíš, že Cíl je Cílem. Zvolíš-li Bardo Zkou-
mání, tvé srdce naplní se věděním a ty pochopíš, že Cíl je Cílem.

Cíl je jeden a Bardo je první a druhé a třetí. Nesprávně budou ti
démoni Nebí a Pekel našeptávat, že Bardo je první s druhým a tře-
tím, že Bardo je první s třetím a druhé, že Bardo je druhé s třetím
a první, že Bardo je první s druhým a s třetím. Jóginu buď Bardo
první a druhé a třetí, neboť jako chce uvidět Cíl, chce vidět i Bardo
první a druhé a třetí. Chtěj vidět, co vidíš a viz, co vidět chceš.

3)

Úvod (Korán) (Babička)

Tato práce si klade za cíl přispět k deskripci, komparaci a diferenciaci tří druhů, stylů a způsobů autorské výpovědi, nebo lépe, přesněji a širě řečeno tří komunikačních diskurzů, v nichž se (kromě mnoha jiných) může tato výpověď pohybovat. Třemi diskurzy, jimiž se práce bude zabývat, jsou diskurz „literární“, diskurz „náboženský“ a diskurz „vědecký“. Každý z těchto diskurzů implikuje, představuje a ustavuje vlastní (ve svém kontextu totální) komunikační paradigma. Do syntagmatického kontextu celé práce (již je možno vnímat jako jedinou výpověď i jako komplexní vnitřně provázanou strukturu a konstrukt) vstoupí každé z těchto paradigmat jako element, vstoupí tedy do syntagmatického vztahu s ostatními paradigmaty. Úkolem práce bude prověřit, do jaké míry dojde ke změně výpovědi v případě, že bychom tento syntagmatický vztah začali považovat za paradigmatický, za stav náhrady a záměny. Základní hypotézou práce je teze, že zmíněná tři paradigmata se při jistém způsobu vzhledu mohou stát substituovatelnými, že mohou být generována i akceptována jako paradigmata „synonymická“ (a že by tedy teoreticky mohly být tři přítomné komunikáty nahrazeny komunikátem jediným, jelikož kód každého z komunikátů v zásadě komunikuje totožné sdělení). Otázkou práce je, jak a zdali toho lze dosáhnout (tedy je-li určité - konkrétní, nikoliv libovolné! - sdělení komunikovatelné bez ohledu na kód, jímž ho komunikujeme). Práce se pokusí jazykovými prostředky diskurzů jednotlivých prozkoumat, porovnat a rozlišit jazykové prostředky diskurzů všech, přičemž její autor si

předem uvědomuje svou nedostatečnou kompetenci k podobně náročnému úkolu. Stejně tak si uvědomuje vágnost pojmů, jichž užívá, například pojmů „jazykový diskurz náboženský“, „jazykový diskurz literární“ a „jazykový diskurz vědecký“. Prostředkem, jak se vyhnout nepřesnostem a užívání jednotlivých termínů ve dvojmý a vícetermínovém významu, bude definování vlastního samostatného a na vnějším kontextu nezávislého světa práce, jakéhosi od vnější (nepodchytilné, postmoderní a alogické) skutečnosti odtrženého sémantického pole – pole, v němž se stanou platnými a nejzávažnějšími zákony a definice v něm samém vyřčené. Nemožnost definovat takový svět (pole) v celku je pro jakýkoliv vnější pozorovatelský svět zřejmá – i tato práce je závislá na mnoha světech vnějším (kupříkladu je psána v českém jazyce a hláskovou abecedou). Přesto se práce bude tvářit a chovat jako definovaná jen a výhradně sama sebou. Pro příklad: „jazykový diskurz náboženský“ bude definovat výhradně jako diskurz určený stýlotvornými prostředky českého překladu Koránu, knihy Genesis (dle překladu kralického) a Tibetské knihy mrtvých, „jazykový diskurz literární“ potom jako diskurz podobně určený Rámájanou, Dantovou Božskou komedií a Babičkou Boženy Němcové – přičemž každý z těchto textů bude prezentovat poněkud odlišným způsobem. „Jazykový diskurz vědecký“ si práce jednoduše určí jako diskurz jazyka definovaného Příruční mluvnici češtiny na jedné a Slovníkem spisovného jazyka českého na druhé straně, a navíc užívajícího co největšího množství odborných výrazů. Je

samozřejmé, že každý z výše zmíněných titulů či pojmů (jako je např. pojem „odborný termín“) existuje pro sebedefinovaný kontext této práce zcela nezávisle na své existenci v jakémkoliv jiném (subjektivním či objektivním – je-li jaký) světě. „Korán“ této práce je definován jen a jen sémantickým polem této práce a je funkční, stejně jako logický pouze v něm. Anebo ještě jinak – pokud se tato práce rozhodla, že v ní existuje a je komunikačně funkční jakýsi „Korán“, je možné jeho podobu, stejně jako funkci či relace možné analyzovat jen a jen v kontextu této práce, která to už sama činí. Popis světa, který vychází z vnějšku tohoto světa, je vždy relevantní pouze pro svět, z něž pochází – zatímco ve světě, který popisuje, ke skutečně relevantním závěrům není kompetentní. Zjednodušeně řečeno, náboženství této práce je v této práci absolutně platné, a znamená pro ni jediný a jedinečný „náboženský prožitek“, ať už je to cokoliv. Podobně je to pak s prožitkem literárním (uměleckým) a vědeckým (poznávacím). Všechny tři diskurzy dohromady (nikoliv společně v jakési stavebnici, nýbrž v hegelovské syntéze, tedy každý zvlášť i všechny v celku) poté předpokládají interní myslící subjekt – práci samu, která sebereflexivně a ve skutečnosti nezávisle na všech třech užitých diskurzech či prožitcích ustavuje vlastní prožitek filozofický (Cogitat ergo est, což pochopitelně v žádném případě nelze dokázat.).

Tím jsme si definovali základní přístup k pojmům v rámci pole této práce. Ostatní (pro ni méně důležité) pojmy práce přes jejich problematičnost zatím definovat nebu-

de, neboť by se důsledným definováním stala nekonečnou.

Důvod výběru diskurzů (kromě nichž bychom mohli samozřejmě užít diskurzy jiné, např. diskurz žurnalistický či úřední, podobně jako diskurzy k vybraným hyper či hypodiskurzivní, např. diskurz křesťanský) je zjevný. V náboženském kontextu byl výběr autorovi zjeven vyšším vnuknutím, v kontextu vědeckém je výsledkem dlouhotrvajících úvah o komplementaritě a stratifikaci mnoha různých diskurzů a v literárním kontextu se ve své podobě ustavil jako důsledek hry, žertu, autorské sebeinspiratione a náhody.

Stať (Tibetská kniha mrtvých) (Božská komedie)

Způsobem, jímž práce zobrazuje, demonstruje a zdůrazňuje svou uzavřenost a zavinutost do sebe, podobně jako dokazuje svou hlavní hypotézu o vzájemné zastupitelnosti tří diskurzů, se stala syntaktická spirála, na jejímž schématu je práce postavena. Výpověď ve všech třech diskurzech je (neboť tak si to práce definovala) komplementární stejně jako vzájemně substituovatelná, jednotlivé části výpovědi mají sdělovat totéž, v práci by tedy každá „skutečnost“ (fakt pro svět práce platný) měla být v práci řečena nakonec třikrát různě. Jednotlivé substituovatelné části jsou ve třech kapitolách, které představují a reprezentují jednotlivé diskurzy, posunuty dle matematického modelu soleoidu (tedy přesněji jeho průmětu do plochy k němu kolmé, neboť spirála dvourozměrná poslouží představě návaznosti lépe) ve směru Poe 1 > Věd 2 > Náb 3, Poe 2 > Věd 3 > Náb 1, Poe 3 > Věd 1 > Náb 2. Kupodivu na sebe vždy všechny tři části jednoho diskurzu navazují v logické stavbě, respektive se snaží navazovat, reflektujíce, že spirála je v umělecké ikonografii (v postmoderním smyslu ikon jako všech obecněji srozumitelných znaků s ustálenou konotací) volně definována jako symbol touhy.

Pokud je v práci předpokládáno (a definováno) jakési společné „totéž“ (např. skutečnost, že v práci je předpokládáno, definováno, zachyceno a třikrát řečeno jakési společné „totéž“), znamená to, že toto „totéž“ v kontextu světa práce pochopitelně existuje. Zůstává ovšem otázka, zda pro svět mimo práci lze vůbec zachytit a popsat jakékoli „totéž“ ve třech odlišných diskurzivních strukturách – neztrácí-li neuchopi-

telné „totéž“ svou „totéžskost“ (či jednodušeji, leč nepřesněji „totožnost“) už samotnou záměnou diskurzu a stylu výpovědi. Jak už ale bylo řečeno, tato otázka není v kontextu sebedefinované (chceme-li „Původní“, „Absolutní“ či „Zvnějšku Nestvořené“) práce a jejího světa řešitelná.

Jediné, co lze ve vztahu „tohotož“ (tedy řekněme „jádrového sdělení“) a diskurzivního kódu jej přednášejícího ještě připustit, je hypotéza, že každý z diskurzů skutečnost svého sdělení komunikuje poněkud odlišným způsobem. Je přitom jistě důležité si uvědomit (implicitní i explicitní) funkci, kterou každý diskurz komunikací sleduje. Pro nás ale bude vždy tato (ať už jakákoliv a vždy diskutabilní) funkce jen doprovodným, jakkoliv zřetelným a charakter komunikace z velké části určujícím cílem, symbioticky kooperujícím s cílem funkce sdělovací. Pokud bychom chtěli stručně charakterizovat jazykové prostředky, jimiž se jednotlivé diskurzy v této práci, v tomto světě a tomto sémantickém poli pokoušejí skutečnost komunikovaného sdělení uchopit, dojdeme k následující (zde absolutní) jednoduché hypotetické deskripci, založené vždy na užití (a tím pádem i ustavení) verba (či verb) dicendi (v poněkud širším pojetí) pro každý diskurz: Tedy to, co diskurz náboženský mnohoznačně tvrdí a nařizuje k uvěření, to diskurz vědecký popisuje, vysvětluje, dokazuje a zpochybňuje zároveň a diskurz poetický (který budiž pro tuto práci zaměnitelný s diskurzem literárním) dává pomocí slov procítit. Takto simplifikovaná a stručná deskripce pochopitelně nedokáže zachytit prolínání, influence a interdiskur-

zivní relace mezi jednotlivými kontexty - relace, které by mohly být vnímány jako nepochybnitelné. My ovšem pro zachování vnitřní soudržnosti práce a alespoň relativní platnosti výše vyslovené teze (kterou je navíc třeba ještě nechat projít falzifikací pomocí podrobného studia interního materiálu) podobně znejasňující vnitřní korelace eliminujeme na minimum a díky tomu poté pro teoretický popis skutečnosti sémantického pole práce pomíjíme. Lze to, jelikož si právě definujeme, že to lze.

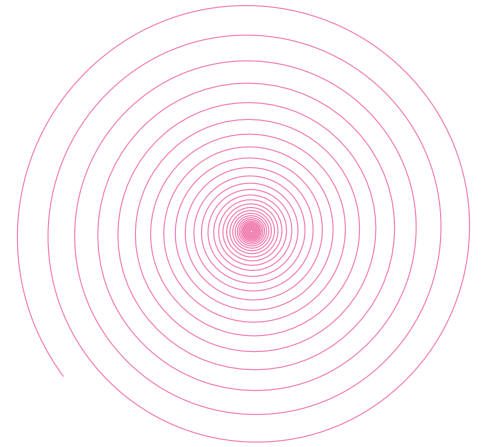
Závěr (Genesis) (Rámájana)

Tato práce je samoučelnou hříčkou, do sebe uzavřenou postmoderní koláží, pastišem, který nemá jiný cíl než dokázat, že lze říci třikrát jinak totéž, či snad to, že lze neříci nic, zato ale třikrát. Přesto, nebo spíš právě proto (buďme postmoderní!) je ovšem samostatným a sebeustavujícím aktem, činem mnohem víc holistickým než solipsistním, skutečností, která se svou spirálovitou samoučelností stává v lecčem trefným modelem světa a diskurzů jiných (minimálně všech tří užitých), možná i všech obecně, nebo alespoň jedné jejich obecné vlastnosti. To už je ale nepřipustný odkaz mimo kontext práce.

Psaní práce bylo pokusem o praktickou a přesto nevinnou aplikaci Thomasova teoremu (zjednodušeně: „Svět funguje podle toho, jak si definujeme, že funguje.“). Moc, kterou Thomasův teorem komukoliv jako tvůrci svého světa připisuje, je strašlivá, je absolutní, a tudíž všechny zdánlivé nedotaženosti, nedomyšlenosti, paradoxy a třecí plochy v takto stvořeném světě (sémantickém poli) jednoduše neplatí. Práce je ve svém (a mém - k tomu se dostaneme dále) kontextu zcela dokonalá, správná a zákonná.

Nelze ovšem na úplný závěr celou stavbu a dokonalou architekturu práce a jejího světa nezrelativizovat. V práci se stále mluví o komunikaci. Komunikace (a definujeme si to tak i pro práci, protože jinak by to šlo těžko) předpokládá komunikanty. Každý komunikant ovšem znamená přinejmenším jeden další svět, s nímž se musí svět práce prolínat. Práce bez něj, sama o sobě, práce řekněme „an sich“, sice možná ja-

kýmsi způsobem existuje, ale její existence není ani přibližně dokazatelná, zachytitelná či popsitelná. Dokud je pro práci jediným podavatelem i příjemcem (kodérem a dekodérem) její autor, práce a její svět s jeho světem či světy (zatím) koexistuje bez problémů a funguje. To je ideální případ. Nelze ovšem pominout, že práci budou prolínat svými světy pravděpodobně i jiní komunikanti. A tu si je třeba uvědomit, že i ustavení tohoto jediného, malého, jednotného světa s vlastními zákony - poslední pokus autora stát se Bohem svého textu - musí ztroskotat. Respektive neztroskotá i v nejlepším případě jedině v něm, což je podobně pofiderní a nezachytitelné jako práce an sich. Autor promlouvá, samostatný svět se generuje, a už od prvních jeho kontur, od prvních řádků je podroben nespočetnému zástupu interpretací, které od té první počáteční rostou geometrickou řadou. Bůh i autor tedy umírají na posledním řádku, vědomi si toho, že byli mrtvi od řádku prvního.

Použitá literatura:

- Švec Štefan: Úvod, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Rámájana, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Tibetská kniha mrtvých, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Stať, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Babička, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Genesis, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Závěr, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Božská komedie, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003
- Švec Štefan: Korán, in: Spirála, Dobrá adresa, 2003

V příštím čísle (vychází 1. září 2003)

si přečtete:

bůhvíco,
protože září
je ve skutečnosti
(viz úvodník)
až za dlouhé
dva měsíce.

To je ta relativita času
a prostoru.

Tak se nechte
překvapit.

Spolek pro kulturu na internetu
při časopisu
DOBRA
ADRESA

Ne za pomeňte!